

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat · 2009. november–december · 63. évfolyam 6. szám

Giotto: A greccói betlehem (1300 körül)

A tartalomból:

Újévi üzenet · Isten boldogsága · Dévai emlékzarándoklat
Ariánusok, trinitáriusok, unitáriusok · Egyházközségeink életéből
Kelemen Miklós (1925. február 16.–2009. november 24.)

Szükséges-e a jövőről gondolkodni?

A kérdés nyilván akadémikus, hiszen természetesen kell a jövőről gondolkodni, csak jól kell meghatározni a gondolkodás határait és lehetséges témaköreit. Én a magam részéről megpróbálom a jövő általam elképzelt területeit megvilágítani – természetesen inkább gondolatébresztés céljából, semmint kinyilatkoztatási önhittséggel.

A téma (magától értetődően) unitárius egyházunk lehetséges világi tevékenységére irányul, hiszen hitelveink szilárdak, lelkészeink teszik a dolgukat, ami nem jelenti az esetleges (divatos szót használva) visszacsatolásra való lemondást, de ez talán csak hosszabb kitérő után következhet be.

Már régóta az a véleményem, hogy egyházunk ismertsége a hazai köztudatban nagyon szerény. Itt nem arról van szó, hogy áldozatos lelkészi tevékenységgel egy helyi közösségben nem tudunk „hírnevet” szerezni magunknak, nem, egyáltalán nem erre gondolok. Arra viszont igen, hogy nem működik olyan (nem jut eszembe jobb szó) „intézményrendszer”, amelynek megnyilatkozási formái széles körben érdeklődésre tarthatnak számot. Elhessegetem magamtól azt a gondolatot, hogy mivel egyházunk nem térítő egyház, ezért idegen tőle minden (mondjuk így) „toborzó” jelleg, tehát az esetleges hírnév kerülendő – ez nyilván hibás gondolatmenet. Ugyanakkor – tetszik, nem tetszik – médiavilágban élünk, túlzással ugyan, de elterjedt az a nézet, hogy amiről nincs szó a köztudatban (a hírekben), az nem létezik, nem ismerjük, aki „tendri” akar lenni, annak be kell valahogy férközni eme iszapos létbe. Leszögezem mindjárt: egy magára valamit is adó egyháznak nemhogy be kell jutni a zagyva körülmények közé, de teljes határozottsággal ki kell kerülni a mocsarat – mi nem ezért vagyunk. Azonban a köztudatba való bekerülésnek van egy másik oldala is, nevezetesen, hogy amit mondunk, hirdetünk, kifejezünk, felkutatunk és közhírré teszünk, az másokat is érdekelni fog, hasznos, elgondolkasztó, társadalmilag kíváncsi és fontos.

Mindezeket én manapság nem érzékelem, ti., hogy történt-e olyan célkitűzés az egyházi vezetés részéről, hogy az elkövetkezendő hónapokban, években megszervezzük majd...mit is? Itt nem tippeket akarok adni, mert nem ez a lényeg: kérdést teszek fel, hogy maga a koncepció vajon helyes-e? Persze most látom, hogy jobban megvilágíthatom a kérdést, ha mégis példákat hozok fel. Történelmi egyház jellegünk de facto nem lehet kétséges, de jure viszont az: a négy nagyobb egyház különböző fontos kérdésben erőteljesen kifejti nézetét hivatalos helyeken, ahonnan minket (természetesen) kihagynak – de ettől még véleményünk lehet nekünk is. Egy olyan tudományos konferencia, melyen magam is részt vettem Debrecenben nemrégiben, országos szervezetséggel biztosan még nagyobb érdeklődésre tarthatna számot. Igazán nem szeretném magam túlértékelni, de engem az ottani előadások lenyűgöztek – kínálja magát a lehetőség, hogy mások is hallhassanak ilyen tudományos előadásokat.

A kultúra vonalán az UART megpróbál tenni valamit, nagyszerű könyvesboltunk aktivitása is. Amit fontosnak tartok még, az a lehetséges és ellátható szociális tevékenységek „kitalálása”. Kénytelen vagyok mindjárt hozzátenni, hogy ehhez nem szükséges sok pénz. A napokban mutatott be a televízió egy olyan áldozatkész (azóta sajnos elhunyt) orvost, aki az utcán csellengő gyermekek számára az üres lakótelepi helyiségben asztalitenisz játékot szervezett – micsoda egyszerű, de a gyermekek számára hihetetlen nevelési célú kezdeményezés!

Ha a felvetett kérdések (elképzelések) jók, ha érdemes velük foglalkozni, biztosan érdemes lenne megtervezni a jövőt is. Gondolom az egyházi elnökség napirendre tűzhetne egy program kidolgozási elképzelést.

Az is lehet ugyan, hogy nyitott kapukat döngöttek. Ezt a tévedést szívesen vállalom.

Dr. Karner Ottó,
a Bartók Béla Egyházközség tagja

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ LAPJA

Megbízott szerkesztők:

Balázs László, dr. Karner Ottó,

Kelemen Miklós, Léta Sándor

Szerkesztőség címe:

1055 Budapest, Nagy Ignác utca 2–4.

Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti a

Magyarországi Unitárius Egyház.

Felelős kiadó:

Magyarországi Unitárius

Egyház

Index: 25 842

Megjelenik kéthavonta.

Nyomdai munkák:

Opticult Bt.

ETO-Print Nyomdaipari Kft.

HU ISSN 0133-1272

Előfizethető:

A lelkési hivatalokban (Budapesten és vidéken) vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius

Egyház internetcíme:

www.unitarius.hu

<http://unitarius.lap.hu>

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

A folyóiratban megjelenő írások nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség álláspontját.

Következő lapzárta:

2010. február 10.

**„Válasszatok magatoknak még
ma, akit szolgáljatok...
Én azonban és az én házam
népe az Úrnak szolgálunk.”**

(Józsue könyve 24. részének
15. verséből)

Kedves Híveink!

Isten- és emberszolgálatunk, egyházunk életének munkálása újabb határkövének tartott számításunkba, az eredmények és sikerek mellett érzett öröm és boldogság mellé keserű fájdalom is vegyül. Egyházunk elvesztette főpásztorát, **Rázmány Csaba** püspököt, valamint **Kelemen Miklós** lelkészt. Mindketten az Urat szolgálták a kiszabott esztendő során, azt a küldetést, hivatást teljesítve, amit évtizedekkel ezelőtt választottak. Az ő elköltözésük okozta fájdalom mellé párosul nem egy hívünk családtagjának elvesztése is.

Istenbe vetett hittel kellett vállalni még sok mindent az elbúcsúzó esztendő során, de a bibliai szenvedő, Jób szavaival csak azt vallhattuk mi is, hogy ha a jót elvettük Istentől, a rosszat milyen jogon utasíthattuk volna vissza, hiszen életünknek ez a teljessége.

Egyházi folyóiratunk, rádiós adásaink tanúsága szerint, lelkészeink beszámolóit, valamint főhatósági összejöveteleink emlékeztetőit, jegyzőkönyveit alapján sikeres egyházépítésről adhatunk számot, természetesen megfogalmazva a termékenyítő elégedetlenséget is, hogy még nagyon sok elvégezni való vár gyülekezeteink, egyházvezetésünk életében. Hisszük, hogy híveink és vezetőik, mindannyian, egyet akarással az Úr 2010. esztendejében is egyházunk szolgálatát választják továbbra is. Mint ahogy az életünk más területén is, úgy egyházi életünkben is nehezebb időkre lehet számítani. Ennek sokszor hangulatromboló részletezésére nem szükség kitérni, mert mindnyájan meg tapasztaljuk.

Nem tudjuk, hogy mit rejteget az új esztendő sem egyéni, sem közösségi életünkben. De arra vállalkoznunk kell, hogy álmaink, terveink, céljaink mindenképp legyenek, mert ezek lesznek küzdelmeink, cselekvéseink, alkotásaink mozgató rugói. Mindig igaz marad sok egyéb mellett Madách Imre megfogalmazása: „A cél voltaképp mi is? / A cél, megszűnt a dicső csatának, / A cél halál, az élet küzdelem, / S az ember célja e küzdelem maga.”

Az új esztendő tennivalóit felvállalva azzal a határozott, Józsue által megfogalmazott, nekünk ajánlott elszántsággal, miszerint házuk népével, unitárius híveinkkel és szimpatizánsainkkal az Istent szolgáljuk, egyházunk jövőjének biztos fundamentumát erősítjük.

Jékely Zoltán : Pogány imaszándék című versének befejező sorai sokunk számára biztatóak lehetnek: „... imádkozzunk köveknél, / könnyörögjünk kutaknál, / fohászkodjunk nagy fáknál / erdőn, mezőn; / s ne áttalljunk térdreborulni / a könnyektől súrolt lépcsőjű, / tiszta, fonnyadt lilom-illatú / templomokban!”

Kedves híveinknek, világi és lelkészi vezetőinek az új esztendő ünnepélyes köszöntésének óráiban hétköznapi dolog lenne irányvonalakat megrajzolni, útmutatások terhével előhozakodni, hiszen mindannyiunknak, akik vállalták a közösségünkhöz való tartozást, a gyülekezeteink vezetését, irányítását, meg voltak és vannak egyházépítő terveik, álmaik.

Inkább biztatni akarunk mindenkit és önmagunkat kitartásra, helytállásra, munkára. Úgy érezzük, hogy lendületet ad az új évben ez a „Fohász”: „Hogy kedvük teljék / bennem az igazaknak, / add, Uram, legyen / szívem gazdag asztag, / legyen vigasza / ezernyi gond s panasznak, / ütlegetője szüntelen a gaznak, / s mit magát csapdosva egyre áhít, / tedd, hogy elvigye néped / a fényesség kapujáig.” (Győre Imre verse).

És a „Vágyak netovábbja” című vers üzenetével biztassa Istennek unitárius népe önmagát, mindenki, aki megérte ez új esztendő hajnalhasadását, és Isten kimérte, kiméri életének újabb mérföldkővét: „Adj nekünk, Úristen, / Egyszerű lakot, / Napkeletnek néző / Vidám ablakot, / Nehány fát, virágot / A kis ház körül, / S tisztes szegénységhez / Kedvet, örömet. / Friss, jó egészséget, / Munkához erőt; / Add, hogy ne hajlongjunk / Dölyfösök előtt. / Aggódva ne csüggyünk / Változó kegyen; / Jóltevőnk és gondunk / Egyképp ne legyen! / Adj kevés barátot, / De ki minket ért / S velünk együtt buzdul / Szép eszményekért. / Add másnak a hívság / Rangos címeit, / Nekünk add a jóknak / Hálás szíveit. / Adj ajkunkra nótát / Tréfát, nevetést, / Bátor küzdő sorsban / Megelégedést. / Sír fagyát legyőző / Nagy hit melegét! / – Soha ne adj többet, / Nekünk ez elég.” (Kozma Andor verse)

Adja az Isten, hogy sok áldás legyen híveink, lelkészeink, mindenki családja életén, munkáján, törekvésein, vállalt szolgálatán. Áldja meg az Isten templomainkat, imaházainkat, híveink, lelkészeink hajlékait. Kevés könnyet és nehézséget tartogató, eredményes, sikeres, örömkben, beteljesülésekben gazdag, boldog új esztendőt kívánunk

Budapest, 2009. december 31.

atyafiságos tisztelettel:

Elekes Botond
főgondnok

Balázsi László
püspökhelyettes-főjegyző

ISTEN BOLDOGSÁGA

(ApCsel 20, 35)

Kászoni József

„Nagyobb boldogság adni, mint kapni.” Legszébb ünnepünket, karácsonyt sokféle jelzővel illetjük, amikor köszöntést küldünk szeretteinknek, amikor szentestére készülünk. Arra törekszünk mindannyian, hogy kellemes karácsonyunk legyen.

Mindenkinek ajándékokat készítünk: családtagjainknak, rokonainknak, barátainknak. Titokban mi is ajándékokat remélünk, amelyek meglepetéseket fognak okozni.

- Sok mindent megteszünk annak érdekében, hogy szép karácsonyunk legyen.

- A formás karácsonyfa szépen legyen feldíszítve.

- Aztán arra is gondolunk, hogy meghitt legyen karácsony ünnepe. Lehetőleg legyen együtt a család, gondosan terített asztal legyen. Legyen bennünk szeretet, jóakarát és béke.

De gondolunk-e mindezekén túlmenően arra, hogy **mi is a boldogság**, amikor jókívánságainkban olyan könnyen mondjuk ki, hogy *Boldog karácsonyt!* Karácsony akkor lesz igazán boldog, ha észrevesszük annak mélyebb jelentőségét. Ezt fogalmazza meg textusunk, amikor azt mondja: „Nagyobb boldogság adni, mint kapni!”

Karácsonykor boldogságot keresünk.

Vajon milyenek a mi hajlékaink, ha valaki kívülről rátekint és látja a fényeket, van-e olyan kisugárzása, amely arra indítja az előtte elhaladókat, hogy úgy érezzék, ott lakik a boldogság. És mi, a házban lakók vajon boldognak érezzük-e magunkat hajlékainkban, vagy mindig sóvárgunk valami után, amit mások már elértek és rájuk mondjuk: ott lakik a boldogság.

„Hol a boldogság mostanában? – teszi fel a költő a kérdést (Petőfi Sándor: Hol a boldogság c. verse), majd így folytatja: *Barátságos meleg szobában. / Kocsmáros és kocsmárosné / Tuskót fűrészel, hasít, / Darócba pólyált gyermekük, / A széllal versenyt visít.*”

És az is kérdés:

- Hol keressük a boldogságot?
- Az ajándékokban?
- Milyen ajándékot várunk?
- Mit kell elérnünk ahhoz, hogy boldognak mond hassuk magunkat?
- És hogyan keressük a boldogságot?
- Vajon nem olyan erőbedobással, hogy közben, fogunkat összeszorítva keressük a boldogságunkat?

- Miközben elszáguldunk mellette?

- És a nagy erőfeszítésben meg is keserítjük egymás életét!

- És mindig csak a saját boldogságunkat keressük.

- Önmagunk kitejesedését, miközben elrohanunk azok mellett, akikben megeléghető lenne a boldogság?

- Akik ránk bízattak, akiknek örömeiben megérthetnénk, átélhetnénk végre azt, amit Jézus így mond: „Nagyobb boldogság adni, mint kapni.”

Jézusnak eme szavait a mai kor önző embere már nehezen érti, sőt egyenesen *badarságnak* tartja. A kérdésünk, és ez ne legyen szónoki ez: mi értjük-e még? Éljük-e még?

Elsőszülött gyermekünk megszületése pillanatától mindvégig nagyon ragaszkodott édesanyjához. Minden alkalmat megragadott ahhoz, hogy anyját virággal ajándékozza. Nem csak anyák napja, névnap, születésnap alkalmából, hanem úgymond minden ok nélkül is. Ha éppen szép virágok nyíltak a parókia kertjében „csak úgy” behozott azokból és anyjának átadta neki. Egy alkalommal, amikor úgy 9 éves lehetett megkérdeztem tőle, hogy most milyen alkalomból kapta édesanyja a virágokat? Hiszen nincs semmilyen különleges alkalom. Azt válaszolta, csak úgy, mert olyan kedvesek vagyunk hozzá. Mire azt mondtam: örülünk a virágnak és kedvességének, mire ő így: én pedig annak örülök, hogy ti örültök!

Akkor mondtam neki, talán először, hogy kislányom te már megismerted az élet legnagyobb titkát, mert át tudod élni azt a tanítást: *hogy nagyobb dolog adni, mint kapni.*

Talán ebben, talán ehhez hasonló dolgokban van elrejtve a mi boldogságunk.

- A másik emberre való figyelésben.
- A másik ember örömeiben.
- Az adni tudásban.
- De örömünk csak akkor teljes, ha az a másik ember örül annak az ajándéknak, amit tőlünk kapott. *Ha megtaláltuk azt, ami neki kedves.* Örömünk csak akkor lehet teljes, ha a másik jó szívvel el is tudja fogadni a mi ajándékunkat.
- Ebben található meg a karácsonyeste és egész életünk öröme.
- Az adni és elfogadni tudásban.

És végül hadd tegyek fel még egy kérdést: a nagy boldogságkeresésünk közepette gondoltunk-e már valaha is arra, hogy **talán Isten is szeretne boldog lenni**? Vagy úgy gondoljuk, hogy jól van Ő ott a mennyei magasságban, hiszen övé minden hatalom mennyen és földön.

Gondoltunk-e arra, hogy Istennek is vannak érzelmei, aki Jézusban felmutatta az emberi sors minden küzdelmét, fájdalmát, szenvedését. Aki tudott vidáman együtt lenni tanítványaival a kánai menyegzőn, de tudott sírni is, barátja, Lázár sírja felett?

Gondoltunk-e arra bármikor is, hogy:

- karácsonyeste Isten is szeretne boldog lenni?
- Mikor lesz ő boldog?
- Milyen ajándékot tudnánk adni neki?

Mert mi ilyen és ehhez hasonló kérdésekre azt gondoljuk a helyes válasz: ha megtartjuk parancsolatait. Csak hát mi, sajnos nem igazán tudunk neki segíteni, mert mi szeretünk a saját fejünk után menni, még akkor is, ha tudjuk, hogy Isten ezeket a parancsolatokat nem életünk beszűkítésére, hanem az igazi boldogság megtalálásához adta. Annak ellenére megyünk a saját fejünk után, hogy mi is annak örülünk, ha látjuk, hogy gyermekeink megfogadták élettapasztalatainkat, hitünkön alapuló, általunk bölcsnek tartott tanácsainkat.

Szóval: Isten parancsainak megtartásával vagyunk, ahogy vagyunk. Ha ezen való javítás Isten boldogságának a kulcsa, sajnos ő nehezen lesz boldog. Én azonban úgy gondolom, hogy amikor gyermekeink megfogadják tanácsainkat, az nem annyira örömet okoz számunkra, hanem sokkal inkább csak nyugalommal és büszkeséggel tölt el minket.

- Igazi örömet akkor érzünk, ha ők örülnek.

• Isten is akkor örül, ha örülni lát bennünket.

• Ha Isten látja, hogy örülünk ajándékainak, ha hálaadásunk eljut hozzá, akkor Isten is örül.

• A legnagyobb öröme akkor van, ha elfogadjuk a világtörténelem legnagyobb ajándékát, a názáreti Jézust.

• Mert Isten a lehető legnagyobb ajándékot adta karácsonykor, az ő szeretetét. Egyáltalán, ezért van karácsony.

• És Isten bőkezű ajándékozása nyomán mi is szeretnénk egymást megajándékozni, boldogságot szerezni szeretteinknek, a körülöttünk élőknek.

Tudunk-e boldogságot szerezni Istennek is? El tudjuk-e fogadni az ő oly gondosan elkészített és célba juttatott ajándékát?

Szerzünk Istennek ezen a karácsonyon boldogságot azzal, hogy elfogadjuk teljes szívünkkel ama felkínált ajándékot? Tegyük őt boldoggá azáltal, hogy örülünk az ő ajándékának, Jézust, akiben megteremtette számunkra a véges világból való továbblátás lehetőségét. Mert Isten a legnagyobb ajándékot készítette el számunkra, akiben örömet és boldogságot akar nekünk ajándékozni.

Ezt az örömhírt hirdetik karácsony éjjelén az angyalok, ez az örömhír hirdettetik kétezer év óta az embervilágnak, és ez hirdettetik nekünk is, itt is, újra. Nyissuk meg, ha eddig nem tettük volna a názáreti Jézus előtt a szívünket, fogadjuk el benne Isten felkínált ajándékát, és engedjük, hogy Jézus a mi életünk urává is váljon. Mert majd ő újjászüli a szívünket, és akkor könnyebb lesz az Istennek való engedelmesség is. Így lehet nekünk is, és ez által, az ajándékozó Istennek is boldog karácsonyunk. Mert igaz a jézusi tanítás: *nagyobb boldogság adni, mint kapni!*

Ámen.

Babits Mihály:

KARÁCSONYI ÉNEK

*Mért fekszel jászolban, ég királya?
Visszasírsz az éhes barikára.
Zenghetnél, lenghetnél angyalok közt:
mégis itt rídogálsz, állatok közt.*

*Bölcs bocik szájának langy fuvalma
jobb tán mint csillag-úr szele volna?
Jobb talán a puha széna-alom,
mint a magas égi birodalom?*

*Istálló párája, jobb az neked,
mint gazdag nárdusok és kenetek?
Lábadhoz tömjén hullt és arany hullt:
kezed csak bús anyád melléért nyult...*

*Becsésnek láttad te e földi test
koldusruháját, hogy fölvetted ezt?
s nem vélted rossznak a zord életet?
te, kiről zengjük hogy „megszületett”!*

*Szeress hát minket is, koldusokat!
Lelkünkben gyujts pici gyertyát sokat.
Csengess éjünkön át, s csillantsd elénk
törékeny játékunkat, a reményt.*

Dévai emlékzarándoklat

Déva. Zarándoklat. Ifjúsági. Unitárius. Katoltok fejében a szavak, amikor megkaptam e-mailben a Kolozsváron működő Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet meghívóját. Nehezen tudtam elképzelni a négy fogalmat együtt.

Igaz, nyáron a budapesti Nagy Ignác utcai unitárius templom lelkésze, Kászoni József jóvoltából bejárhattam Torockót és környékét, mint lelkes útitársa az idén Budapesten konfirmált fiataloknak. A meghívás a nyári út után vonzónak tűnt.

„Az egyház nem kopjafákban él.” – Dr. Kovács Sándor. Ezt a mondatot egyik vendéglátónk, a kolozsvári Protestáns Teológia tanára mondta, egy felmerülő kisebb vitában Dávid Ferenc emlékzarándoklat előestéjén a Budapestről érkezett csapat egyik tagjának. Hogy miről is beszél, azt szombaton, a Déván tapasztalhattam meg, amikor valóban közel 500 fiatallal közösen álltam az ősi várfalak között.

Mit tud egy átlagember Déva váráról? Hát persze, már soroljuk is Kőműves Kelemenné, az asszony, akit befalaztak a várba, a kicsit többet tudók, akik még bakeliten hallgatták, Bródyt meg Hegedűs D. Gézáat említik.

„Nem lehet, nem lehet, értsétek meg nem lehet, / Hit nélkül sem alkotni, sem élni nem lehet.” (Szörényi Levente–Bródy János: A hitetlenség átka).

Visszont van egy ennél sokkal inkább a mának szólóbb üzenete Déva várának, hogy itt halt meg Dávid Ferenc, az egyetlen magyar alapítású egyház alapítója és első püspöke 1579. november 15.-én.

Az unitárius ma számarányaiban kis egyháznak mondható közösség Magyarországon, mégis a lehető legnagyobbat adta az emberiségnek, amire joggal lehet és kell is büszkének lennie, még pedig Dávid Ferenc hitvitáinak eredményeként az 1568-as tordai országgyűlésen Já-

nos Zsigmond fejedelem mondta ki – elsőként Európában – a vallásszabadságot.

„A prédikátorok minden helyen hirdessék az evangéliumot mindenki az ő értelme szerint; és a közösség ha elfogadja, jó, ha nem pedig senkit ne kényszerítsenek arra amit lelke el nem fogad; de mindenki olyan prédikátort tarthasson, amelyik neki tetszik. Ezért senki az előjárók közül, se mások a prédikátorokat ne bántásák, a vallásáért senkit ne szidalmazzanak, az előbbi szabályok szerint. Nem engedik meg senkinek, hogy a tanításért bárkit is büntessenek vagy fenyegetsenek; mert a hit isten ajándéka, ez hallásból van, a hallás pedig Isten Igéje által.” Ennek következtében szerveződött meg az Erdélyi Unitárius Egyház.

1571 március 14-én meghalt János Zsigmond, az unitárius reformáció pártfogója és nagy jótevője. Halála után az ellenreformáció és a vele párhuzamos protestáns reakció, mely Európa-szerte megerősödött, az unitarizmus térhódítását megállította.

Idén tizenkettedik alkalommal szervezték meg a Dávid Ferenc emlékzarándoklatot. Majd 500 fiatal zarándokolt el Erdély szinte minden unitáriusok által lakott településéről Dávára, hogy az emlékezés virágait helyezték el az emlékműnél. A restaurálás alatt álló várban békésen, vidáman egymást ismerősként köszöntve hallgatták meg Fülöp Júlia ifjúsági lelkészt.

„Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást: ahogyan én szerettelek titeket, ti is úgy szeressétek egymást!” Ezek a szavakat most érthetjük Dávid Ferenc szavaiként is figyelmeztetett az igehirdető. „Többek évek óta rendszeresen jövünk el erre a magaslatra, dallammal, szavakkal, virággal, gyertyával töltjük be a várudvart. Most azonban maradjunk egy kicsit csendben és hallgassuk a kövek szavát. A kövek ezúttal Dávid Ferenc szavait tolmácsolják. Engedjétek szabadon szárnyalni lelketeket, aho-

gyan Dávid Ferenc tette. Emléke, akár a családi örökség arra kötelez, hogy érezzétek meg az összetartozás erejét és szeressétek egymást!” A lelkesítő figyelmeztetett mindenkit, hogy a zárándoklat után, amikor hazaérnek a hívők abból az erőből, amit itt kaptak, építsék tovább egyházukat, teremtsenek közösségeket az új ige hirdetésére.

Ez a nap, az istentisztelet, a beszédek, s ahogy a tömeg csendben, fegyelmezetten, de jókedvűen állt sorba, hogy fáklyával virággal, gyertyával a kezében bejusson az emlékcélába, valóban szeretetről szólt.

A dévai unitárius leányegyház tagjai forró téával várták a zárándokokat.

Kis pihenő után bemutatásra került a kolozsvári Protestáns Teológia Unitárius fakultásának diákjai, illetve a Kolozsváron tanuló unitárius diákok egyesületének közös műsora, mely a közelgő 20. évforduló alkalmából idézte a 89-es eseményeket. Mi páran, akik Magyarországról jöttünk, tapasztalhattuk, hogy lehet szépen, megrázóan, nem gyűlölködve, de mindent érzékeltetve emlékezni.

Jancsikné B. Márta

Újból életre kel a magyarországi unitárius ifjúsági szervezet

Az Erdélyben működő Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet évek óta szorgalmazza, hogy Magyarországon is jöjjön létre, egy fiókszervezetükhöz hasonló fiatalokat tömörítő szervezet.

Ennek megvalósítására 2006 októberében tartottak egy Ifjúsági Vezetőképzőt Magyarúton, ahol a náluk bevált módszereket, eszközöket ismertették és lelkesedésükből is meríthettünk.

A tábor végeztével néhányan el is kezdtünk szerveződni, konfirmáltakat kiírni majd közösségi portálon keresgélni. Volt néhány alkalom, melyeken játszottunk, táncoltunk, filmet néztünk, spagettit főztünk és imádkoztunk is. Az alkalmak az egyetemi teendők sürősödésével lassan elhoptak, egyértelmű célok és vezető nélkül az események elmaradtak. Jártunk többször Erdélyben, részt vettünk hit értelmező hétvégén, vers- és népdal éneklő versenyen, nyári országos konferencián.

Szívesen fogadtak minden alkalommal és nagy szeretettel várnak azóta is. Sajnos egy ideig hiába vártak, alkalmasként tudtak csak részt venni néhányan az alkalmakon.

Az ifjúsági szerveződések eddig tapasztalt hullámozó természeténél fogva a ritkuló alkalmak után ismét fellendülő korszak következik. Reméljük sikerül csilapítani a hullám kilengéseit és stabil mederbe tudjuk terelni a fiatalok rendezvényeit. A keresztes és konfirmációs anyakönyvek alapján meglehetősen sok fiatal tartozik egyházunkhoz, a Nagy Ignác utcai egyházközségben a 14–30-as korosztályból közel 500 fiatal vett részt keresztes vagy konfirmációs szertartáson. A Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközségben további 100 fiatal keresztes. Ha figyelembe vesszük, hogy sokan konfirmáció után kerültek Budapestre, akkor ez a szám tovább nőhet. A kérdés az, hogy hogyan tudjuk őket megtalálni, felvenni velük a kapcsolatot és figyelembe véve a modern kor igényeit, olyan programokat szervezni, amelyek felkeltik érdeklődésüket és szívesen részt vesznek rajtuk.

A jövőben szeretnénk folytatni a fiatalok felkutatását a többi egyházközségben is, a keresztes és konfirmációs anyakönyvek feldolgozásával, amelyhez ezúton is kérem az egyházközségi lelkészek segítségét, támogatását. Szintén szeretném kérni a tiszteletes asszonyokat és urakat, hogy egyházközségükben tájékoztassák a híveket a Magyarországi Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet (MADFIE) létrejöttéről és programjairól, hogy minél több fiatal csatlakozhasson hozzánk.

Rendelkezésünkre állnak nevek, születési idők és helyek, szülők és keresztszülők elérhetőségei, melyek a szertartás idején voltak aktuálisok. Ezen kívül fel tudjuk még használni az online közösségi portálok előnyeit, hiszen ez a korosztály nagy arányban ápolja kapcsolatait virtuális úton.

A programokat elsőként az egyházhoz továbbra is közelálló véleménye alapján alakítjuk. A létszám gyarapodásával reméljük egyre több véleményt tudunk meghallgatni és az ötleteket megvalósítani.

A programok között szerepelnek az ODFIE-rendezvények, februárban a vers- és népdaléneklő verseny, augusztusban a színjátzó-találkozó és a konferencia, novemberben a Dávid Ferenc emlékezési zárándoklat. A színjátzó-találkozóra készülve alakul egy színjátzó kör, amely csütörtökönként este 6-tól a Nagy Ignác utcai gyülekezeti teremben vár mindenkit, aki szeretne játszani, lazítani. Előkészítés nem szükséges. Pestszentlőrincen 2-3 hetente szombaton du. 3 órától táncházat tartunk, ahol különböző erdélyi táncokat tanítanak kicsiknek és nagyoknak.

Havonta egy kirándulás várható, télen inkább sporttevékenység, amelyek között gyalogos és biciklitúra, kocsolya és nordic walking található. 2010. február 13-án Farsangi Bált tervezünk, ahová a sepsiszentgyörgyiek is meghívtuk.

Az aktuális programokról a www.madfie.blogspot.com oldalon lehet érdeklődni. Várjuk a fiatalok jelentkezését, érdeklődését a 06-30-2459067 számú mobiltelefonon, illetve a madfie06@yahoo.com drótposta címen is.

Jakab Júlia

Unitárius üzenet a VILÁGNAK

Több mint 70 résztvevő gyűlt össze Erdélyben, Romániában, az őszi napsütésben, az Unitárius és Univerzalista Nemzetközi Tanács (ICUU) ülésére. És még többen lehettek volna, csak vízum problémák miatt lehetséges zárandokok nem tudtak eljönni. Egyesek számára ez az utazás csak egy rövidke ugrás volt. Másoknak viszont két-három napot is igénybe vett. A találkozót, melyet a magyarul beszélő unitáriusok szerveztek, Bálint-Benczédi Ferenc, az erdélyi püspök köszöntötte, aki egy kellemes esté-
re is vendégül látott minket csodálatos lakásában, mely a városközpontban van.

A Tanács hivatalos üléseit a nagy, csodálatos unitárius püspökség székhelyén tartottuk, Kolozsváron. Ugyanabban az épületben van a felekezeti iskola, ahova bentlakásos és bejáró diákok is járnak. A Tanács legtöbb résztvevője az iskola a hálóit használta szállásként.

A szabadidőben városnézést is szerveztek – Kolozsvár városának nagyon sok unitárius történelmi vonatkozása van –, valamint egy kirándulást egyik vidéki egyházközségbe, mely gazdag hagyományait máig híven őrzi. Csodálatos fehér templomaikban a férfiak és a nők külön ülnek a padokban vasárnaponként, a lányok elöl, az idősebb nők pedig a kórusról kandikálnak le. Vannak falvak, ahol az egész lakosság unitárius.

Az ICUU növekszik, vagy a világ az, mely egyre kisebbé válik? Több új arc is megjelent, közöttük az Unitáriusok és Univerzalisták Szövetségének elnöke, Peter Morales. Egy új hongkongi csoport vezetője, egy indonéziai fiatalok csoportjának vezetője, meg a Kanadai Unitárius Tanácsnak egy új vezetője keveredtek új brazil és burgundi csoportok képviselőivel. Két távoli norvég csoport is közös szervezettel rendelkezik már, és igyekeznek tagjaik számát növelni.

A hivatalos üléseken felmerült annak kérdése is, hogy a tagság legyen megismeréshez kötve, valamint anyagi hozzájárulásról is született megegyezés. Az új tagok közül sokan a világhálón fedezték fel az ICUU-t. Ám a globális működés óriási bonyodalmakkal járhat.

Steve Dick lett az új titkár (ld. az interjút a 7. oldalon) John Clifford (Egyesült Királyság) helyett, akit hálás köszönetnyilvánításokkal engedtek nyugdíjba. Gill McAllister (USA) lett a program koordinátora, Brian Kiely (Kanada) maradt továbbra is elnök, David Shaw pedig a

pénztáros. Az új vezető bizottság tagjai Nihal Attanayake (Fülöp-szigetek), Femi Matimoju (Nigéria), és Celia Midgley (Egyesült Királyság). A világ tovább fog zsugorodni: az a terv, hogy elektromos úton tartsák az üléseket, hiszen az ilyen jellegű felszerelések javulása már megengedi.

Az együtt töltött öt nap lehetőséget adott közös istentiszteletekre, közös éneklésre és táncra, kerek-asztal beszélgetésekre, arra, hogy egymással megosszuk nagyon is különböző történetünket, szokásainkat, harcainkat és sikereinket. Vannak csoportok, melyek ugrásszerűen növekednek, és azon törik a fejüket, hogy mit tegyenek annak érdekében, hogy megfelelően képzett lelkészi vezetést biztosítsanak. Vannak országok, ahol csökkenő templom-látogatással birkóznak, és olyanok is, akik azért küzdenek, hogy egyáltalán legyen templom-látogatás. Hitünk nemzetközi együttlétének íze ösztönző, frissítő, ugyanakkor tele van kihívásokkal.

Egy szervezet, melynek neve *Az ICUU barátai*, azok törekvését kívánja támogatni, akik többet akarnak tudni rólunk. Tervezünk egy nemzetközi konferenciát a lelkészek számára a jövő évben, Hollandiában, és további teológiai vitákat-beszélgetéseket, mely a vallási liberálisok problémáira keresi a válaszokat. Sok mindent lehet az ICUU honlapján tanulni: www.icuu.net.

A nemzetközi unitárius univerzalizmus olyan, mint egy gulyás: az elképesztő hozzávalók keveréke. Az ICUU feladata az, hogy megfelelő keretet adjon ennek a sokféleségnek. Tehát ne feledjétek, ha vasárnap idegen látogató érkezik templomotokba, lehet, hogy Új Zélandról jön, lehet, hogy Kanadából, vagy Bolíviából, a Cseh Köztársaságból, Tierra del Fuego-ból, Burundiból, Ausztráliából, vagy ki tudja honnan, ne lepődjétek meg, ha azt mondja: „Hahó, én is unitárius vagyok!”

John Midgley
nyugdíjas lelkész,
az ICUU tanácsának tagja

Fordította
Kászoni József

A Közgyűlés egyik tagja vezeti az Unitáriusok és Univerzalisták Nemzetközi Tanácsát

Steve Dick tisztelettel, – unitárius lelkész, aki tagja az amerikai univerzalista unitáriusok Közgyűlésének, – nemrégiben kinevezték az Unitáriusok és Univerzalisták Nemzetközi Tanácsának (ICUU) titkárává. A következőkben ő maga beszél terveiről, meg arról, hogy az ICUU hogyan kapcsolódik a brit unitáriusokhoz.

Melyek az ICUU fő céljai?

Az ICUU folyamatosan törekszik arra, hogy könnyítse a kommunikációt, a kapcsolatteremtést, és a kölcsönös megértést az unitárius univerzalista közösségek között szerte a világban. Teszi ezt úgy, hogy hálózat- és partnerkapcsolatokat épít a tag-csoportok között, azok egyházközsegei, vezetői, intézményei között, valamint úgy, hogy felkeresi a világban az új közösségeket, és segíti azok fejlődését. Keresi a helyi kollégákkal való együttműködést, mely kölcsönösen teremthet ihletet, fejlődést, növekedést.

Mennyi ideje vesz aktív részt ebben, és min dolgozott?

Harminc éve veszek részt az ilyenfajta kezdeményezések ápolásában és támogatásában. 1979 Európába jöttem, és részídőben dolgoztam a Vallásszabadság Nemzetközi Egyesületénél (IARF). Ez egy olyan nemzetközi szervezet, melyen keresztül abban az időben az unitárius, valamint az univerzalista közösségek építették a hálózatot. A következő évben én lettem az Európai Unitárius Univerzalisták (EUU) egyik alapítója, valamint az ICUU külön tagja, amikor 1995-ben az új szervezet megalakult.

Dr. David Usher lelkész kollegánk vezetett minket az ICUU megalakulásának útján akkor, amikor az IARF egy másik, tágabb célra fókuszált. 2007 óta veszek részt az ICUU munkálataiban.

Hálás vagyok közvetlen elődömnek a vezető titkári pozícióban, John Clifford lelkésznek, aki érzékeny gondnoka volt a szervezetnek az elmúlt négy évben.

Egészen pontosan melyek az Ön kötelezettségei, mint vezető titkár?

Az ICUU vezető bizottságát, valamint a tagságot két vezető tag szolgálja, a vezető titkár és a program koordinátor (esetünkben Jill McAllister lelkész).

Én vagyok az elsődleges kapcsolati pont az ICUU tagok számára, és felelős vagyok a vezető- és a tanácsstület üléseinek koordinálásáért, a program koordinátorral együtt. Fontos szerepem van a programok fejlesztésében, vezetésében, és megvalósításában, támogatom és segítem a program koordinátor munkáját.

Melyek a legkomolyabb kihívások, melyek az ICUU-ra várnak?

Az ICUU olyan kihívásokkal/lehetőségekkel szembesül, melyek kapcsolódnak a tulajdonjogi vi-

szonyokhoz, a működési formához, és az óhajtott eredményekhez.

A tulajdonjog különböző kiterjedésekhez kapcsolódik, melyek a tag-csoportok méreteire vonatkoznak. Ilyen például a számszerűség (a nagyon kicsi csoportok viszonyulása a nagyon nagyszámúakhoz; olyan tagtestületek, melyeknek sok a pénzük, hogyan viszonyulnak olyan csoportokhoz, akik küzdenek azért, hogy pénzhez jussanak). Ilyen a kor (nagyon régi, kiemelkedő múlttal büszkélkedő mozgalmak viszonyulása az éppen emelkedő, alig megalakult csoportokhoz). És ilyen az identitás (teológiai, vagy erkölcsi világnézet által, vagy területi szempontból, vagy vezetési struktúra által jól-meghatározott csoportok viszonyulása egymáshoz). A kapcsolódó tulajdonjogi kérdések: „Az ICUU milyen mértékben csoportok, és milyen mértékben egyének szervezete.” Vagy: „Milyen mértékben a mostani tagoké az ICUU, és milyen mértékben az új, vagy a jövőendő tagoké.”

Fontos, hogy koncentráljunk egy alapkérdésre: el kell mozdulnunk egy verseny-modelltől az együttműködés megértése felé, mely a hit és a bizalom megtestesítője lehetne a világban. Az óhajtott eredmények megértése kapcsolódik azokhoz a célokhoz, hogy mi egy közösségek gyűjtő közössége vagyunk. Milyen mértékben akarunk tanítani, mennyire akarunk egymással törődni, egymást védelmezni, mennyire akarjuk megváltoztatni a világot, vagy legalább saját világunkat.

Vannak különleges céljai arra az időre, melyet Ön fog a „kormányruánál” tölteni?

Kiinduló célként, azt gondolom, hogy az ICUU-nak szükséges sokkal inkább saját energiáira, saját forrásaira koncentrálnia; fő feladatait a kommunikációban, megerősödésében és képességeinek építésében kell most keresnünk.

Kommunikáció: nagyobb és erősebb internetes jelenlét, a világháló használata konferencia-technológiák szempontjából, hogy a tapasztalatot és a dialógust kiterjesszük; bizonyos ICUU események hálóra dobása, hogy a részvételt kiterjesszük.

Megerősödés: nézzük át az ICUU eddigi erősségeit és sikereit. Beleértve nagyobb változásokat a magas szintű vezetőségben, sok nagyobb számú csoportunknál (például az Egyesült Államok unitárius univerzalistái esetében, Kanadában, Erdélyben, az Indiai Unitárius Egyesületben, valamint a Nagygyűlésben). Életfontosságú, hogy megbizonyosodjunk: az új vezetés megérti, és elkötelezett az ICUU, valamint annak munkájával szemben.

Tartalom építése: az ICUU lassan 15 éves lesz. Érdekes, izgalmas gyerekkora volt. Most éli kamaszkorát, most pedig arra kell a hangsúlyt helyezni, hogy milyen felnőtté fog válni. Ha az a legjobb mód, hogy egy teljes időben dolgozó vezető titkára legyen, akkor

annak hatáskörét meg kell határozni, és a helyére tenni. És ha ez nem bizonyul alkalmasnak, vagy a legjobb megoldásnak, itt az idő megállapítani milyen formát kell öltenie, és úgy felépíteni a tartalmat, hogy az elérhető, hasznos, és használható legyen.

Az ICUU hogyan kapcsolódik a brit unitáriusokhoz?

Ami csak egyszerű kérdésnek tűnik, különböző képen értelmezhető...

Formális értelemben, a Közgyűlés kinevez két személyt, hogy szavazóként képviselje a Tanácsban; ez a két személy most éppen John és Celia Midgley lelkészek. A mostani ICUU vezető bizottság két választott tagja az Egyesült Királyságból származik, David Shaw lelkész, a gondnok, valamint Celia Midgley lelkész, mint egyik tag.

Abban az értelemben, hogy tartozik a brit unitáriusoknak, az ICUU nem tudott volna olyan szépen haladni a már említett brit unitáriusok nagylelkű szolgálata és részvétele nélkül, valamint más olyan lelkészek nélkül, mint Richard Boeke, Christine Hayhurst, Cliff Reed, vagy Jeffrey Teagle. Tudom, hogy ezzel arra utalok, hogy a tágabb ICUU közössége hálás lehet ezeknek a nőknek és férfiaknak munkájukért és odaadásukért, hiszen nélkülük nem tartanánk ma itt.

A gyakorlati részvétel szempontjából, a brit unitáriusokat bátorítják, hogy vegyenek részt az ICUU rendezvényein egyénileg is. Ilyen például a 3. Teológiai Szimpózium, melyet 2010 júliusára tervezünk, Hollandiában. Ugyanakkor arra is biztatják őket, hogy használják a számszerűleg egyre növekvő forrásokat,

melyek a www.icuu.net honlapon megtalálhatóak. További lehetőségek jönnek még, mint például webmináriumok, azaz online szemináriumok, ahol majd találkozni, és beszélni lehet más országokban élő unitáriusokkal úgy, hogy közben otthon, vagy saját templomában ül az ember. A brit unitáriusok oly módon támogathatják az ICUU munkáját, hogy barátokká válnak (info a honlapon).

Megosztaná velünk „székfoglaló beszédét”?

Tapasztalatom az ICUU-ban, valamint más nemzetközi próbálkozás kapcsán meggyőzött arról, mennyire bölcs az ICUU mostani elnökének – Brian Kiel lelkész, Kanadából – következő kijelentése: „Az unitarizmus és az univerzalizmus összes változata nem egyetlen hit, sokkal inkább összefoglalása a vallásszabadság iránti szenvedély helyi kifejezéseinek, az emberi szellem ünneplése és elkötelezettség Isten iránt és/vagy az élet legmagasabb elvei iránt.”

Igen, a közösségek közössége, melyet ICUU-nak nevezünk, segít felfedezni, hogy mi – akik különböző országokban büszkén viseljük az unitárius és/vagy univerzalista nevet, mint spirituális gyakorlatunk elnevezését – nem gondolkodunk egyformán, nem cselekszünk és nem imádkozunk egyformán. Ám alapvetően a szenvedély, az ünneplés és az elkötelezettség ugyanazon nyelvet beszéljük, egy szavak fölötti nyelvet, mely a szabadság egyik dallama, és képessé tesz mindannyinkat arra, hogy egyformán szeressünk.

Kérdezett: *John Midgley*

Fordította: *Kászoni József*

Húsz esztendő után

Két évtizeddel ezelőtt, Mikulás napja környékén, a forradalmi karácsonyt megelőző hetekben szomorú hangulat lengte be egy öttagú család életét a nyárád-menti Szentmárton egyik házában, amit egy segítő barátunk bocsátott egy évre a kivándorlásra készülőknek.

Emlékszünk minden napra, minden ténykedésünkre. Még a 13., 12. és 10. évükben járó gyerekek is átérezték a feszültséget, a levegő vibrálását. Emberek jöttek-mentek, már akiknek volt bátorságuk kitartani a megbélyegzett család mellett. Legtöbbször az esti órákban kerestek meg, hogy ne lássák a megbízott megfigyelők. Jó tanácsokkal, ajándékokkal láttak el, és aggódó féltéssel vettek körül. Címeiket, elérhetőségeket bocsátottak rendelkezésünkre (hiszen már sokaknak volt rokona az Anyaországban), akikre számíthatunk majd az idegen körülmények közt, a nagy ismeretlenben, mert nem mindig érkeztek jó, megnyugtató hírek a fogadtatásokról, az új környezetbe való beilleszkedésekről. Pokoli volt a csomagolás, hiszen

rengeteg családi dolgunkat magunk mögött kellett hagyjuk, egy részüket odaajándékoztuk azoknak, akik segítettek a nyomorúságos évek idején. Minden gyermekjátékhoz, bútordarabhoz, helyhez, kerthez, fához kapcsolódott valami.

Az utolsó napok egyikén hazamentem szülőfalumba – egy kedves rokon vitt kocsijával –, elbúcsúzni édesapámtól, a szülői háztól, a templomtól, temetőtől, az iskolától, a hatalmasra nőtt, Erzsébet királyné emlékére ültetett cserefától, mely alatt és környékén telt játékos gyermekkorunk egy jó része. Akkor még nem lehetett tudni, hogy mikor lesz lehetőség újra hazamenni.

Visszatérve a Nyárád-mentére ott is folyt a búcsúzkodás, az elválás. Gyermekeink iskolatársakat, játszótársakat (milyen jó volt a nehéz napokban velük elmerülni a játékok gondtalan világába), mi barátokat, pártfogókat kellett odahagyjunk.

Hazamentünk Brassóba, mert onnan szolt a jegyünk Füzesgyarmatra. Itt csendesebb volt minden történés, esemény, mert távozásunkat sokan nem nézték jó szemmel, nem értették, hogy nem a mi érdekünkért, hanem gyermekeink jövőjéért vállaltuk a kivándorlást. (Itt jegyzem meg, hogy nagyon sokan csak a bukaresti dossziénk kézbevétele és tartalma megismerése után értették meg, hogy a sok besúgó ármánykodása, jelentgetései miatt életünk valós veszélyben volt, főként az 1982-es nem szavazásunk utáni időkben.)

December 13-ról 14-re virradó éjszaka hozott át a vonat a trianoni határon Biharkeresztesnél. Ébren virrasztottuk át azokat az órákat. Az otthoni zűrzavaros idők jeleit láttuk a nagyváradi állomáson, ahol mellékvágányokon végeláthatatlan sorokban álltak a letakart harcokocsikkal, ágyúkkal és más hadi felszereléssel megrakott nyitott tehervagonok. Iszonyatos érzés volt, hiszen tudtuk, hogy a Kárpátok Géniusza milyen örültségekre képes!

Füzesgyarmaton nem várt senki, nem sikerült az egyházvezetéstől „kierőszakolt” befogadó (Antall József és Jeszenszky Géza szólították fel az akkori egyházvezetést, hogy haladéktalanul küldjenek bármilyen úton befogadót a kilátástalan helyzetű családunknak!) után elintézni az elszállásolást. Egy éjszaka után útra keltünk a fővárosba, hogy ott töltsünk el egy szomorú karácsonyt (erről régebb írtam e lapban is) eldugva a Hőgyes Endre utcai vendégszobákban, hogy ne találkozhassunk senkivel, ne beszélhessünk senkivel.

Viszont gondolkozni volt időnk, keseregni jövőnkön és azokon, amiket otthon hagytunk. Ratkó Józseffel sirattuk, hogy „*idegenek, jöttmentek voltunk*”. De a rengeteg otthon hagyott jel bátorított, erősített. Ahogy az idézett költő írja: „*Fába róva vagy földbe ütve / mindenütt hagytunk egy jelet / arról, hogy arra jártunk...*” Ahogy „*egyre messzebb jutottunk a kis hazától, / úgy szaporodtak a jelek, / az emlékeink, az elhagyott otthon jelei.*” „*Hadd tudná, aki megmarad, / hogy haza melyik út vezet. / Megjelöltük a köveket, / az őrüzekről csillagló eget, / véstünk a fába – nem szívét: / nyilat! hazánkra szegezett vágyat, zokogva*”, hogy az Úr megmentse és megtartsa az áldott kis családot.

Sok lelki trauma, megrázkódtatás, rettentés családások után megnyugvást kerestünk a szolgáló életben, szó szerint beleöltük magunkat a munkába itt Füzesgyarmaton, mintha ebben is Ratkó József soraiban találtunk volna mankót: „*Csak itt lehetünk emberek / s magyarok hitünkhöz hívek, / mi, büntelenül is heted- / iziglen büntetett, / sanyarú előéletűek.*”

Csak a munka gyógyított és a megvalósított, szemmel látható eredmények emeltek ki az „oláh pópá” csúfandáros megnevezésből a tele-

pülés unitárius lelkészévé, később püspök helyettes-főjegyzőjévé. Gyermekeinknek a tanuláshoz, nekünk a gyülekezeti munkához feleséggel (közben nyelvtanítás, dalárdavezetés, klubtevékenység és egyebek) az otthoni jelek, emlékeink és a bizonyítási kényszer, a megélhetési szükség adott erőt. A lelki erőt, kitartást csakis az emlékeinkből tápláltuk. Valahol írtam arról, hogy sokszor leülve a templom lépcsőjére, vagy megállva, gyönyörködve a szép istenházában és annak szoborparkos környezetében, szinte hallani véltük az otthoniak szívdobogását. Kérdeztük, vagy meg se fogalmaztuk, csak gondoltuk, hogy vajon hogy csinálják most az otthoniak, meg lennének-e elégedve a mi rendezvényeinkkel, ünnepeinkkel, ünnepélyeinkkel. És mindez ösztönzőleg hatott még jobban, még szebben végezni hivatásunkat itt e kemény vallástalan, sokszor minden törekvést leherasztó lelketlen világban.

Aztán megkezdtük az évi hazajárásokat, de nem magunkra, hanem vittük és visszük híveinket „magyarságot és hitet” tanulni erdélyi körutakra, testvérgyülekezeteinkbe, és 11 év óta minden szejkai találkozóra. Gyermekeinkkel együtt már kora tavasszal tervezzük, szervezzük a nyári kirándulást, hogy hova megyünk, kiket viszünk. Erősen hívják őket is az otthagyott jelek. Zita lányunk első nagyobb útja hazavezetett, amikor kisunokánk, Gergő Dániel megszületett és csak négy hónapos volt, hogy megmutassa őt a rokonoknak, barátoknak, ismerősöknek, de nem utolsó sorban a lókodi, brassói, szentháromsági, nyárádszere-dai, jobbagyfalvi, nyárádszentmártoni házaknak, templomoknak, utaknak, patakoknak, a bágyi várnak, a Tüzes hegynek. Mert az otthon hagyott jelek mindig mutatják, hogy merre van a **haza**.

Bár lassan leszakadnak rólunk, van egy közös múltunk, amelynek minden szépségét, rűtségét csak mi tudjuk, és a közös jelek-emlékek, hisszük, hogy mindig összetartanak, és ha már nem tudunk hazajárni, ők akkor is mennek, viszik az utódokat is erőt meríteni.

Húsz év után nem lehet még mérleget vonni, csak részlegeset. Reméljük, a szolgáló élet még tartogat éveket, egészséget, hogy az unitárius eszméket itt az Alföld e részén is tudjuk munkálni. A Viharsarok, ez a bús magyar ugar nem nagyon hívogatja az új nemzedékeket, ellenkezőleg, elűzi. Húsz év alatt több mint 2000 lélekkel csökkent a település lélekszáma, benne az unitáriusoké is, a fiatalok elmennek, a régiek felett még jobban eljár az idő.

Amíg csak lehet hazajárunk, engedünk a jelek hívásának, megerősödve, feltöltődve jövőnk vissza Dávid Ferenc örökségét munkálni a következő húsz esztendőben is.

(b.l.)

Fotó: Száraz Zsuzsanna

Ariánusok, trinitáriusok, unitáriusok

Szomorú, „hogy az egyetlen magyar alapítású egyház, az Erdélyben a XVI. században született unitárius – amely humanizmusával, a vallásszabadság 1568-ban kimondott törvényesítésével és haladó szellemével kiemelkedő lehetne – szállka volt a többi keresztény felekezet szemében. Kis létszámuk miatt sokan nem is ismerik őket, és a híradásokat idegenkedve fogadják”. Az engesztelhetetlenül materialista Bartók írja ezeket a sorokat, aki felnőtt fejjel, önként lett unitáriussá.

*„Zsidók vagyunk, mondta apu.
Ezért nem hiszünk Krisztusban.
Ha Isten azt akarta volna, hogy Jézushoz
imádkozz, akkor úgy rendezi, hogy
olasz családba szüless. Különben semmi
bajom vele. Biztos nagyon rendes ember volt.
Meg kell becsülnöd az igyekezetét.
Mégis sok ember hiszi, hogy Isten fia.
Nem tudom, mi baja volt a saját apjával.
De ha te is így bánnál velem &
más fiának vallanád magad, vérig sértenél.”*

Álvaro Mutis, Apák és fiúk
Gerevich András

„Ha Isten nem lenne Háromság, az borzalmas lenne! Egy monolitikus Isten, a világok örök agglegénye, borzalmasan unalmas Isten lenne. De Isten maga a szeretet adása és viszonzása, és amikor egy férfi szeret egy nőt, és egy nő szeret egy férfit, Isten szerelme áthatol a szívükön, a szájukon, karjukon és testükön. Azokban a percekben a Háromság áthatol rajtuk, az isteni áram keresztülmegy minden porcikájukon.”

Henri Boulad SJ (Jézus Társaság)
Tompá Mária

A bukott Jézus

A földkerekség első unitárius püspökét, Dávid Ferencet 1579. március 29-én tartóztatták le Kolozsvárott. Ugyanazon év áprilisában ellenfelei (Giorgio Blandrata és Dr. Faustus Socinus) a tordai országgyűlésen – a katolikus Báthory Kristóf erdélyi fejedelem előtt – eretneknek mondott nézetei közül elsősorban szentháromság-tagadó hitelvét olvasták a fejére. Eszerint Jézus isteni küldött volt, aki az Ószövetség ígéretét igyekezett beváltani, ám sikertelenül. Áldozata főnségesen borzalmas emberi áldozat volt, mely azonban megváltást nem eredményezett. Jézus megbukott, és Isten fölemelte a mennybe, a jobbára ültette, ahol várja a második eljövotelt. Dávid Ferenc pöre Gyulafehérvárott zajlott 1579 júniusában. Bűnösnek találták, elítélték, Déva vártömlöcébe rekesztették, ahol ugyanazon év novemberében meg is halt.

Keserves ügy, mondhatják sokan, de mi közünk hozzá? Unitárius püspök? Báthory fejedelem? „Magos Déva vára”? Kolozsvár és Erdély? Mi ez, valami mese? Rég volt, talán igaz se volt? Szomorú, de sokan ma sem tudjuk, mi is az unitarizmus.

Miként a való életben, később itt is minden megkavarodik, legalább kezdjük rendszeresen. Az unitárius elnevezéssel 1600-ban, a székelyföldi Lécfalván tartott székely gyűlés határozataiban találkozunk először. A kifejezés a latin únus, unitas – egy, egység – szóból sz?rmazik, és Isten egyetlenségére és egységére utal. Az unitárius eszmeiség lényege ugyanis az egy és oszthatatlan isten hite. Dávid Ferenc – a nagy alapító – a keresztény vallás tanításai közül csak azokat fogadta el érvényeseknek, melyeknek bibliai alapjuk van, s amelyek emberi értelemmel felfoghatók. Régi ügy ez! Sine glossa, mondja Szent Ferenc. Jegyzetek, magyarázat nélkül. Tessék a bibliát úgy érteni, amint írva vagy. És persze Isten szegénykéje sem az első, például Joachim de Fiore már Ferenc előtt majd' száz évvel azt hangoztatta, hogy Isten régi és új népének, zsidóknak és keresztényeknek egyként a Bibliában írottak s a krisztusi elvek szerint kellene békében élniük. Dávid Ferenc is a Bibliára hagyatkozik. És a Szentírásban a szentháromság tanára utalást sem találunk, hiszen a dogmává emelt tanítást csak a IV. században dolgozták ki. Az unitárius hívő tiszteli Jézust, aki óriási áldozatot hozott az emberiségért, és akinek tanítását követni kell, de nem ért egyet a születése utáni 325. esztendőben, a niceai zsinaton hozott döntéssel, midőn halandó emberek egy másik halandót isteni természettel ruháztak fel. Az unitarizmus alapja a jézusi kereszténység. Az unitárius hívő elfogadó, toleráns, mondhatnánk: szabadelvű. Tudja, hogy eredendő bűn és eleve elrendelés nincs, bízik benne, hogy szabad akarattal és értelemmel rendelkezik, módja van döntené jó és rossz között, vagyis saját erejéből üdvözülni. Nem hisz a testi, de hisz a lelki feltámadásban. (Ellenfeleik gyakran állítják, hogy az unitáriusok olyan racionalista kritikával közelítenek a vallási kérdésekhez, hogy az magát a vallásos hitet fenyegeti.) Az unitárius egyház nem hirdeti önnön tévedhetetlenségét, viszont nemzetről, hazáról, emberségről, erköl-

csi tartásról, testi és lelki helytállásról – egyszóval: életfeladatról – beszél. Az unitárizmust sokan a reformáció betetőződésének, és a magyar vallásos génusz egyik csúcsteljesítményének mondják, mivel a lelkiismereti és gondolati szabadságot, valamint az értelem felelősségét emelte törvényerőre. Az unitárizmus tömbegyházként Erdélyben, a Székelyföldön, szórványként a mai Magyarországon is létezik, híveinek száma százezer lélek fölött van. (Hogy fénykorában, a XVI. század végén hány unitárius hívő élhetett Magyarországon és Erdélyben? Megbecsülni sem tudjuk. Tény, hogy volt egy rövid időszak, amikor Erdély magyar lakosságának nagyobb hányada unitárius volt, és az Alföld déli területein Erdély hegyeitől Baranyaig nyújtóztak a falvak, melyek lakossága – illetve annak egy része – Dávid Ferenc egyházát választotta.)

Girona, Hódító Jakab és Ramban

Talán nem kéne dicsekednem vele, de mit csináljak, ha egyszer bennem nem a Székelyföldön és nem is Kolozsváron, hanem egy katalán városban támadt fel az érdeklődés az unitáriusok iránt. Gironáról semmit nem tudtam addig, míg a Barcelona és a francia határ közti autópályán poroszkálva többször is rá nem csodálkoztam az úttól távolabb elterülő település székesegyházának gigászi épülettömbjére. Egyszer aztán eldöntöttem, rászánok egy délutánt, lekanyarodok, megnézem magamnak a várost, melynek irdatlan temploma úgy magasodik a házfödelek fölé, akár egy hatalmas cipősdoboz. Megérte a kitérő, a négy folyó – a Güell, a Galligán, az Onar és a Ter – városa a szívembe lopta magát. Nem azért, mert székesegyházát még Nagy Károly alapította a VIII. század végén, vagy mert ez a katedrális rejtő Európa leghatalmasabb gótikus egyhajós templomterét. Nem is azért, mert a város olyan szorosan épült rá a keskeny, kanyargós Onar partjára, mintha a víz a házfalak közt vajt volna medret magának. Nekem nem ezek miatt felejthetetlen a város, hanem mert a call osi, komor hangulatú falai közt bókászva egy aprócska üzletbe tévedtem. A Németek utcája és az Erőd utca közt tekergő, váll szélességű sikátorok egyikének mélyén búj meg a bolt, ahová aztán évekig többször is visszatértem. Könnye-

ken, poros pergameneken kívül színes madárkákat, ríkácsoló gibraltári majmokat, arab töröket, kínai se-lyemkendőket, rozsdás páncélokat, korhatag hajócsigákat és kályhacsempéket, birkabőr zacskóban kandírozott narancshéjjal kevert berber hasist, török édes-ségeket és egy szaracén búzából készült ínycséséget, úgynevezett breton palacsintát kínált a szakállas, csigás pajeszú boltos. Ha az óvárosban tekeregve nem jöttem volna rá magamtól is, akkor a német-angol-katalán keveréknyelvet használó öregtől tudtam volna meg, hogy Girona városmagja rejtő Európa egyik leg-épebben megmaradt juderiáját (katalánul call), közép-kori zsidó negyedét. A morózusnak látszó antikvárius-állatkereskedő-cukrász volt az, akitől először hallottam az 1263-ban Gironában (akkoriban az Ara-gón királyság része) kezdett hitvitáról, melyet Barcelonában folytattak le, s melyen I. Jakab aragón uralko-dó elnökölt. „Az egyetlen zsidó-keresztény szellemi viadal volt – mondta sértődötten a boltos –, melyet tisztességes körülmények között, egyenlő feltételek mellett folytattak le. Jaime el Conquistador nagy em-ber volt – tette hozzá –, tudta jól, mi az érdeke, és ha az érdeke úgy kívánta, nem félt összeakasztani a bajuszát az inkvizíciót felügyelő, arrogáns dominikánusokkal sem.” Úgy beszélt Hódító Jakabról, II. András kirá-lyunk leányának, Árpádházi Jolantának a férjéről, mint élő politikusról, és ettől a call homályos sikátorá-nak mélyén, abban a megfoghatatlan kis üzletben szinte megfogható közelségbe került a távoli múlt. A disputa mindkét főszereplője nagyhírű tudós volt. A zsidó felet a Nahmanideszként vagy Rambanként is-mert – gironai születésű rabbi – misztikus bibliama-gyarázó, filozófus-kabbalista-orvos képviselte (akit Moses ben Nahman de Gerona, Ramban El Gerondi, katalánul pedig Bonastrug Da Portaként is ismerünk, s aki nem keverendő össze egy másik neves gondolko-dóval, RaM-BaMmal, a nevezetes Rabbi Moses ben Maimonnal, vagyis Músza Ibn Majmúnnal, ismert görög-latinos néven Maimonidésszel). A keresztény né-zeteket egy domonkos rendi szerzetes oltalmazta, aki különben maga is zsidó volt. A Jézus (isteni és) messi-ási volta mellett lándzsát törő fehér barát, Pablo Christiani ugyanis nem volt született keresztény, ha-nem zsidó hitét (és Saul nevét) elhagyó konvertita.

Girona, az Onar folyó partja

Hitviták a középkorban

Míg a gironai call kísérteties antikváriu-mának boltosa nem beszélt a gironai-barcelonai szellemi viadalról, ha kimond-ták a szót, hitvita, nekem a reformáció ko-ra, a XVI. század jutott eszembe. Luther, Melanchton, Bugenhagen, Zwingli, Kál-vin, Szervét Mihály, Francesco Stancaro, Arany Tamás és Válaszúti György százada. Pedig másként gondolkodók, újítani (vagy éppenséggel a régihez visszanyúlni) kívá-nók éltek korábban is. Keresztények, zsi-dók, mohamedánok vitatkoztak a vallás kérdéseiről, egyebek közt arról, hogy Jézus emberi vagy isteni lény volt-e, s hogy elfo-gadható-e a Szentháromság alaptétele?

Haladjunk visszafelé az időben. Luther Márton 1517-es wittenbergi fellépése előtt száz esztendővel a Pedro de Luna, vagyis XIII. Benedek avignoni (ellen)pápa által elrendelt – 1413–1414-ben, közel hetven ülésben zajló – utolsó nagy tortosai zsidó-keresztény hitvitán is Jézus emberi és isteni személyisége volt a vita egyik tárgya. A hitvitán az aragóniai és katalóniai zsidó közösségeket számosan képviselték, egyebek közt a saragossai rabbi és tudós-költő, Vidal Benveniste (Yossef Ibn Lavy), valamint József Albo hittudós és apologéta. (Az elnöklő pápa abban a reményben erőltette, hogy minél több közösség delegáljon, hogy a remélt kikeresztkedés gyorsabb és nagyobb mérvű legyen.) Albo a hitvita tengernyi anyagát rendszerezve szerkesztette és írta meg (tíz év munkával) Széfer há-Ikkharim, vagyis az Alaptézisek könyve című vallásfilozófiai munkáját, mely a judaizmus vallási elveit fogja össze. Óriási színjáték zajlott Tortosában: gyöngyös bársonyba bújtatott püspökök, szikár bíborosok és hájas érsekek, alamuszi titkárok és kapzsi kéjnők, udvari bolondok, muzsikusok, megszállott dömés szerzetesek nyüzsögtek közel két éven át az Ebro-parti város szűk utcáin. A keresztény „tábor” egyik vezére – már nem is csodálkozunk, hisz tudjuk, hogy a keresztény egyház tudatosan használja ki a zsidó teológusok sokáig tagadhatatlanul jobb elméleti felkészültségét – az a Geronimo de Santa Fe (mily szépen beszél a felvett név! Szenthitű Jeremiás), aki (Joshua HaLorki néven) zsidónak született, s akkoriban éppen a pápa személyes orvosa volt.

Gironáról és Barcelonáról már ejtettünk szót, most hátráljunk még messzebb az időben. A mozarab Paulus Alvarus Cordubensis és a hajdani frank püspök, Bodo (zsidó néven Eleazar) a IX. század közepe táján levélben vitatkoznak egymással. Pikáns, hogy előbbi zsidónak született, s kitért, míg utóbbi keresztényként látta meg a napvilágot, ám betért a zsidókhoz, vagyis gérré, prozelitává lett. A vitájuk is részben e körül forog. Paulus Alvarus azt a kérdést szegezi vitapartnerének, Bodo-Elazarinak, hogy vajon szerinte kinek van több joga Izrael nevét használni: „*neked, aki hited szerint vagy zsidó, s nem fajtád szerint, avagy inkább nekem?*” A cordobai mozarab (keresztény vallását őrző, ám nyelvében elarabosodott ibériai őslakos) megadja önnön kérdésére a választ is: „*A népek, melyek nap nap után betérnek Izrael hitébe, Isten népévé lesznek, de te a zsidók bűneivel vállaltál közösséget.*” Vagyis az „igazi Izrael” (Verus Israel) nem más, mint a kereszténység. Paulus Alvarus nem kíméli keresztényből zsidóvá lett ellenfelét, fejére olvassa, hogy egy olyan nép részévé lett, mely eleve fogékony a bűnre, amit mi sem bizonyít ekesebben, hogy már az istengyilkosság előtt, vagyis Krisztus zsidók által történt megfeszítése előtt is elhagyták az Istent, hogy az aranyborjút imádják. „*A ti népetek annyira megvetett, hogy ha valakit zsidónak hívnak, az bizony sértésnek számít.*”

A kikeresztkedett zsidó apologéta nem is túloz: a zsidó-keresztény polémiának már az ő korában is szép múltja van.

Neofiták, aposztaták, disznó marannusok

Az Ibériai-félszigeten évszázadok óta gyökeret eresztő zsidóság az V. század elején alakult nyugati gót államban például még sokáig zavartalanul élhetett, ám midőn a vallási kérdésekben alapvetően türelmes ariánus keresztény (szentháromság-tagadó) uralkodók áttértek a katolicizmusra, azonnal megszülettek az első zsidóellenes rendeletek is. (Mivel a vizigótok mellett a keleti gótok, a vandálok, a burgundok, a szvévek és a langobardok is az ariánus vallást követték – utóbbiak például csak 671-ben tértek meg az igaz hit, az ortodoxia kebelébe –, a korai germán királyságok államvallásának is tarthatjuk az ariánizmust.) A VI. század eleji Agde-i és a későbbi, VI. század végi majd VII. századi toledói zsinatok zsidóellenes rendszabályait már a katolikus türelmetlenség jegyében alkották meg. Az erőszak felerősödésével ug-rásszerűen emelkedik a kitérők, kikeresztkedők száma. (Ezek lehetnek ijedt konverzorok, buzgó neofiták, hitüket elvető aposztaták, másutt hitehagyott mumar a nevük vagy mesümed –, „valaki, aki megváltozott” –, lehetnek erőszakkal térített anuszimok, őket „disznó” marranóknak csúfolják majd egyszer.) Az is igaz, hogy még a veszélyes időszakokban is találkoztunk betérőkkel, vagyis gérekkel, prozelitákkal is.

Betyárból lesz a legjobb pandúr: a neofiták irgalmatlanabbak egykori hitsorsosaikkal szemben, mint a született keresztények. Ilyen kegyetlen aposztata volt a VII. század végén működő Julianus toledói püspök. Ilyen volt VI. Alfonz udvari orvosa, a XI-XII. század fordulóján tevékenykedő, amúgy jó meseíró vénával is rendelkező Petrus Alphonsi, eredeti néven Moses Sepharadi, és ilyen volt a francia aposztata, Nicholas Donin de la Rochelle, aki az 1240. esztendei párizsi hitvitán a királyi család előtt, Senlis érsekének elnöklete alatt latin nyelven vitatkozott Jechiel párizsi rab-bival. (Donin egyik polémiája nyomán rögzítették írásban valamivel később az első vérvád-esetet is.) Sorolhatnánk a neveket a XIII-XIV. század fordulóján élt burgosi Abnertől a későbbi Alfonso Burgensis püspökig, aki remek talmudistából lett Valladolidban főpap, hogy azután spanyol és héber nyelven írja a zsidóságot támadó röpiratait. Juan de Valladolid a tordesillasi rab-bival, Moses Cohennel mérte össze tudását és szóbeli képességeit az ávilai nyilvános hitvitán. A XV. század egyik leghírhedtebb aposztatája Paulus de Santa María, vagyis Paulus Burgensis volt, aki élete derekán még rabbiként működött Burgosban, Salomo ha-Levi néven, majd az 1390. esztendei vérengzéseket követően kikeresztkedett, évekig tanult keresztény teológiát a Sorbonne-on, majd Burgos püspöke és a kiskorú uralkodó gyámja, egyben Kasztília kancellárja lett. (Róla azt jegyzik fel a zsidó lexikonok, hogy az ibériai félszigeten az ő elképzelései nyomán valószínűtlenül meg a gettókat, alakították ki a zsidók lakóhelyéül kijelölt, fallal övezett, kapukkal ellátott juderákat.)

Isten gyilkosai

A zsidóság a középkori keresztény ember számára a bűn megtestesülése, kútmérgezõ, pestist, himlõt és leprát terjesztõ, méregkeverõ uzsorás. Gyermekgyilkos és istentagadó. Mórok, törökök bérence, keresztények árulója. De ami a legmegbocsáthatatlanabb: istengyilkos. A zsidók legförtelmesebb bûne Jézus Krisztus megölése: a deicidium. Azt gondolhatnánk, hogy ilyen súlyos váddal szemben nincs helye ellenállásnak. Az istengyilkossal nem lehet, nem szabad vitatkozni. Az istengyilkos érveit nem szabad meghallgatni. Az istengyilkosnak nem is lehetnek érvei. Az egyházatyák is felvetették a kérdést: hogyan élhetnek a zsidók a keresztények között? Miképpen lehetséges, hogy nem sújtott le rájuk az ég haragja? A válasz kézenfekvõ: szükség van rájuk. Krisztus gyilkosai az utolsó ítéletig emlékeztetnek minket a bûnre, létükkel hirdetik Krisztus dicsõségét. Szent Ágoston szerint a zsidóság bukása, szétszórása és szenvedése maga az élõ példa. Szent Bernát szerint õk az „élõ könyv”. Léteznek kõrmönfontabb magyarázatok is. Canterbury Szent Anzelm úgy okoskodik, hogy istengyilkosságot nem lehet elkövetni, mert az képtelenség. Abaelardus szerint Krisztus gyilkosai azt hitték, jót cselekszenek, tehát ha nem tették volna meg, amit istenes cselekedetnek gondoltak, szembeszegültek volna azzal, amit az Úr szándékának véltek. Ha úgy tetszik, lelkiismeretükre hallgatva tették, amit tettek. S vajon szabad-e elítélnünk azt a halandót, aki lelkiismeretének engedelmeskedik? Isten mindenható, tehát megbocsáthat önnön gyilkosainak is. Bonaventura szerint a rossz akarát rossz tettet, az pedig rossz következményt szül. Márpedig Krisztus megfeszítése és megkínzása üdvõt, új szövetséget eredményezett: tehát üdvös cselekedet volt.

Na de mit lehessen kezdeni azzal, hogy Krisztus is zsidó volt? Sokféle megoldás kínálkozott. Vegyük például azt az elképzelést, miszerint a zsidó elnevezés eredetileg hitvallót jelentett, csak hogy akik valaha felismerték az egy Istent, azok késõbb hitehagyottá lettek. Mit kell tenni? Meg kell fosztani õket a nevüktõl. A corbiei bencés kolostor apátja, Paschasius Radbertus a IX. század dereka táján azt fejtegette, hogy az „igazi Juda” a keresztény egyház, a zsidók méltatlanná váltak nevükre, mert õk lettek „a Sátán zsinagógája”. Sedulius Scotus szerint más „zsidónak lenni” és „zsidónak neveztetni”: ahhoz, hogy zsidóvá legyünk, a szívünkben kell körülmetélnünk. A fuldai Hrabanus Maurus (ugyancsak a IX. század elsõ felében) is világosan fogalmaz. Amióta a zsidók szakítottak Istennel, és az is velük, a zsidó elnevezés a keresztényekre vonatkozik.

Egy ponyva sikere

Most tegyük egy kis kitérõt. Dan Brown Da Vinci kódja irodalmi értékét tekintve igénytelen ponyva, ennek ellenére villámgyorsan meghódította a Föld sok millió olvasóját. Frenetikus sikerének egyik magyarázata, hogy olyan témát feszeget, mely évezredek óta izgatja az embereket: a könyv ugyanis Jézuskrisztus-

ról, a kereszténység õskoráról, Grálról, templomosokról szól. Ráadásul az ezekkel kapcsolatos merész, olykor tetszetõs és fantáziadús, kétségeket ébresztõ következtetéseket és feltételezéseket egy a jelenünkben játszódó krimi keretébe helyezi. A könyv mint írói produktum bugyuta és ügyetlen, ha viszont tudomásul vesszük, hogy a szerzõ valószínûleg nem is akart többet, mint amit elért, egy százmilliók által lelkesen olvasott, világsikert arató munkát letenni az asztalra, melyrõl teológusok és bibliakutatók, zsidó rabbik és keresztény papok, egyetemi tanárok és falusi tanítónõk fognak nyilatkozni és vitatkozni, akkor nem tagadhatjuk, hogy a feladatot sikerült maradéktalanul megvalósítani.

Mi a könyv legfõbb állítása, az eget rengetõ titok?

Hogy Jézus ember volt, feleséggel – legalábbis élettárral – és gyermekkel. A párja – egyben leghívebb apostola és legkedvesebb tanítványa – Mária Magdolna volt, akivel nem csak a tanítást, hanem az ágyát is megosztotta. Egyéb állítások, feltételezések is találhatók a könyvben, arról például, hogy a Grál nem tárgy, nem valódi kehely, hanem Magdolna õle, mely befogadta Jézuskrisztus magját. De a legfontosabb mégis csak annyi, hogy Jézus nem isten volt, hanem halandó, emberi vágyak kínozták, testi kívánság élt benne, ezért feleséget is választott magának, akinek esetleg gyermeket nemzett. Ha mindez igaz volna, át kellene gondolni az Isten mibenlétét is, elsõsorban a Szentháromság dogmáját. Nagy ügy, mosolyoghatnak sokan gúnyosan, közel kétezer éve vitatkozunk ezen. Az isteni mibenlét kérdésein, a Szentháromság dogmáján. Hogy helye van-e benne a Fiúnak, avagy nem?

Késõbbi korokban az unitáriusokat gyakran nevezték új-ariánusoknak, új-ariánus eretnekeknek. Folytassuk mi is innen. Közeledjünk hát idõben messzirõl, az elsõ szentháromságtagadók, az ariánusok felõl.

Homousziosz vagy homoiusziosz? Ariusz és Athanasziosz

„Felnyögött a világ, mert ariánus lett!” – kiáltja kétségbeesetten Szent Jeromos. Jorge Luis Borges a barbár Droctulf történetében pedig úgy mondja, ariánusok azok, akik szerint a Fiú dicsõsége csak visszfénye az Atya dicsõségének. Igen, a IV. századi alexandriai presbiter, Ariusz és hívei tagadták az Atya, Fiú, Szentlélek háromságát, magyarán szentháromságtagadók voltak. Az elsõk, akik kijelentették, hogy Jézus, vagyis a Fiú nem isten. Az elsõk, mert a szentháromság dogmája korábban nem is létezett, hiszen a keresztény vallás és hit alapvetõ tételeit csak a IV. és V. század egyetemes zsinatain fogalmazták meg.

Hogy is van ez? Hát nem úgy van az, hogy tagadni csak azt lehet, ami – legalább teoretikusan – létezik, amirõl feltesszük, hogy van. Amirõl képzetünk sincs, tagadni sem tudjuk. Ha Ariusz tagadta a Szentháromságot, akkor a szentháromság tana már korábban is létezett. Így is van. A háromság szentségének eredete homályba vész: hirtelenjében nem is említék mást, csak a geometriai háromszög sok ezer éve megfogal-

mazott matematikai csodáit és törvényszerűségeit, Hermész Triszmegisztoszt, a Háromszor Nagyot, vagy a hindu panteon három fő alakját – Visnut, Sívát és Brahmát –, akik valójában ugyanannak az egyetlen égi hatalomnak a különböző megnyilvánulásai (akár csak az egyiptomi Osiris, Isis, Horus, az asszír Anu, Ea és Bel, a germán Odin, Freya és Thor.) A keresztény Szentháromságról alkotott elképzelések már a II. század végén alakot kezdtek ölteni, ám letisztult formájában a tan csak mintegy száz esztendővel később állt össze egésszé.

Mely egész – vagyis a Szentháromság tana – aztán maga is visszahatott a gondolkodásra.

A triádokban, hármas egységekben gondolkodás egyik szép középkori példája a már említett Joachim de Fiore XII. század végi munkájának – *Expositio in Apocalypsim* – korszakolása, melyben a kereszténység előtti kor az Atya kora, a kereszténység időszaka a Fiú kora, a jövő pedig a Szentlélek kora.

Azt csak érdekességképpen említem, hogy a hangjegyrással, vagyis görög hangszeres betűjelzéssel ránk maradt egyetlen gregorián dallam éppen egy Szentháromság-himnusz töredéke – az Oxyrhynchos-i himnusz –, mely valamikor 270 körül keletkezett Egyiptomban, vagy hogy a Stein Aurél által ásott tun-huangi barlangok kéziratai közt találtak egy kínai nyelven írt Szentháromság-himnusz is. (A keleti, főleg nesztoriánus kereszténység kínaiak és mongolok közti terjedése Timur Lenk 1369-es trónralépésével, s a belső-ázsiai mohamedán hódítással megszakadt.)

A dogmává nyilvánítás a IV. században már a létező tant hivatott védeni a kételkedőkkel szemben. Mert sokan hittek benne, de a kételkedők – legalábbis eleinte – még többen voltak. (Több mint másfél évezreddel később a német unitárius fölmenőit nagyon is számon tartó, amúgy megátalkodottan materialista Kurt Vonnegut mondja: „A Szentháromsággal több bajom volt, mint az integrálszámítással.”) Atya, Fiú, Szentlélek? Hogy is van ez? Akkor most egyistenhívők vagyunk vagy sem, kérdezték a bizonytalankodók. Egy isten két alakban? Ráadásul ott van még a megfoghatatlan Szentlélek is? Miért nem mindjárt Szentnégyesség? Vagy Szenthetesség? Hiszen ha lehet három az egy Isten, akkor lehetne mindjárt harminc is. Az pedig már egy kisebb Olympus. A „háromság” fogalma már a II. század végén is létezett, de bizonytalan volt, lenge és könnyed, benne pogány „áthallásokkal”. A dogmatisztás folyamatát – mint oly gyakran – éppen azok siettetették, akik ellene voltak. A fentebb már említett alexandriai presbíter, Ariusz (Areiosz, jelentése atya, vagyis öreg, bölcs ember) a IV. század elejére kidolgozta és hirdetni kezdte elképzelését, miszerint Jézus Krisztus nagy ember volt, elhivatott, kiválasztott, igazi „küldött” – de halandó ember. Hasonlított Istenre, de nem volt Isten.

Talán ha Ariusz nyugton marad, ha nem támad, többet nyer. Mert így csak feltűzelte, magára húzta, uszította ellenfeleit, akik közül a legszámottevőbb Athanasziosz volt, a későbbi Nagy Szent Atanáz – kü-

lönben Ariusz utóda az alexandriai püspöki trónuson. (Az „egyház oszlopa”-ként is emlegetett egyházatya nem volt lebecsülendő ellenfél, fél évszázadon át markolta a püspöki pástort, amivel oda-oda sózott a nyájából elkóricálni próbáló báránycáinak, de ha kellett, a császárral is szembe mert szegülni. Egész életében harcolt az arianizmus ellen, megírta történetüket is – *Historia arianorum* –, de mert az ariánus hívők olykor többségben voltak, hébe-hóba menekülnie kellett városából: összesen majd’ két évtizedet töltött száműzetésben Alexandrián kívül. Egyik leghatalmasabb ellenfele talán nem is maga Áriusz volt, hanem a császár egyik bizalmasa, Nikomédiai Euszebiosz.) Athanasziosz a legnagyobb csapást a Kr. u. 325-ben összehívott első egyetemes zsinaton, Niceában mérte Ariuszra és követőire. („Akik kíváncsiak arra, hogy ki kinek volt a fia vagy az apja – írja Vonnegut –, tanulmányozza a niceai zsinatot, anno Domini 325. Ott kaplálták ki a Szentháromság mai alakját.”)

Az elhíresült zsinatra a milviai hídnál vívott csata előtti keresztletömés hatására kereszténnyé lett Nagy Konstantin a Római Birodalom területének valamennyi keresztény püspökét össze kívánta csöditeni. A birodalom keleti területeinek görög nyelvű egyházfői meg is jelentek (két-háromszázan lehettek), de a nyugati részek főpapjaiból csak kevesen tettek eleget a meghívásnak. A zsinaton elfogadták a Nicaenumot, vagyis az ókeresztény ökumenikus hitvallást, döntöttek a húsvét ünnepének időpontjáról is – a tavaszi napéjegyenlőség utáni első holdtöltét követő vasárnap –, kiátkozták az ariánusokat, s a Szentháromságot kano-nizálták. Csakhogy a döntés ellenére az arianizmus még sokáig nagyon erős maradt. Annyira, hogy sokan azt feltételezik, hogy a IV. század közepén a keresztény egyház püspökeinek többsége az ariánus elképzelések valamelyikének híve volt. Ezért volt rá szükség, hogy a Nagy Theodosius kelet-római császár által 381-ben összehívott első konstantinápolyi (egyben második egyetemes keresztény) zsinaton megfogalmazták a Szentháromság véglegesen lezárt és elfogadott tételét. Ez ugyan az arianizmus vereségét jelenti a birodalmon belül, csakhogy a birodalomnak sincs már sok hátra, és a barbár népek közt terjedő kereszténység ügyeiben a császári akarat mit sem ér.

Mi történt tehát?

Az, hogy Niceában az összehívott püspökök hatalmas többsége – szinte mind – Ariusz ellen szavazott, és elfogadták az athanaszioszi hitvallást, elfogadták a „Hiszek egy Istenben...” kezdetű krédót, de azért a lelkek mélyén a kétely nem szűnt meg. Különben sem feltétlenül meggyőző az a szavazás, melynek során a keresztény vallást Kr. u. 313-ban államvallássá tévő, győztes, mindenható császárral kellene szembe fordulni. A zsinatoló püspökök csöndes hada szétoszlott, később pedig kiderült, hogy a császári fegyverektől odább már nem is olyan töretlen az egység. És az ariánusok nem adták meg magukat egykönnyen.

Érdekes kérdés, hogy vajon miért kedvezett a császár a homousziosz-pártnak? Netán a lelkiismerete vezérelte? Még az is lehet. Gondoljunk csak a XII–

XIII. századi szicíliai normann királyok, a katalán uralkodók vagy a muzulmán kalifák vallásos kíváncsiságára, vagy akár János Zsigmond erdélyi fejedelem hitvitázó szenvedélyére. Még akár azt is elfogadhatjuk, hogy Nagy Konstantin császár komolyan hitte az Atya és Jézus egylényegűségének eszméjét. De az is lehet, hogy ezt az irányzatot egyszerűen hasznosabbnak látta. Úgy vélte, Athanasziosz hívei jobban szolgálják céljainak elérésében. De miért tűnhetett hasznosabbnak az egylényegűség tana? Mondhatnánk, hogy az imperátorok, főhrerek és conducatorok mindig is szerették és szeretni fogják a koncentrált hatalmat. (A szentháromság időnként még kevés is – hadúr, államfő, pártvezér, főpap egyben –, a szentnégyesség az igazi!) Azt hiszem, azért ez így kevés. A történészek úgy tartják, hogy az egylényegűség tanát hirdető simulekionyabbak voltak. Rugalmasabbak. Jelezték, hogy ők hajlandók szolgálni a császárt. Az immáron keresztény császárt, aki viszont a kereszténységtől birodalma egységének megerősödését várta. Több mint ezer évvel később János Zsigmond, Erdély unitárius fejedelme úgy vélte, országát és népét szolgálja, ha elfogadja a sokszínűséget, a lelkiismereti szabadságot. Konstantin az egységben látta az erőt. Neki a tiszta kereszténység kellett. Alig hogy üldözöből igazhívó kereszténnyé lett, máris az ellenséget kereste. Meg is találta az eretnekekben. Kr. u. 315-ben így ír Kelszosz afrikai vikáriusnak: „*Hivatalom és császári feladatom alapján mi más dolgom lenne, mint elűzni a tévedéseket, kiirtani minden meggondolatlan embert, és elérni, hogy mindenki egyetértésben és egységben az igaz vallást és a köteles szolgálatot gyakorolja a mindenható Isten számára?*”. Nem szabad tárgyalni, alkudozni, a kompromisszum lehetőségét keresni. Győzni kell. Az ariánusok és a hozzájuk hasonló általában nyitottabbak, zsidó és muzulmán hívők kapcsán is inkább az azonosságokat keresik: ki mondhatjuk, hogy általában többen törődnek a hívő lélekkel, az emberrel, mint a vallás szervezetével. Ezzel szemben az Athanasziosz tanát vallók mindig jól kijönnek a regnáló világi hatalommal.

Így vagy úgy, de tény, hogy Jézus Krisztus Niceában megistenült.

Láttuk, hogy azért a folyamat nem volt olyan egyszerű.

Eszünkbe juthat akár Madách tragédiájának hetedik színe is, melyben Konstantinápoly piacára a Szentföldről érkezik meg a keresztes lovag Ádám-Tankréd. Mivel fogadják őt a pátriárka palotája előtt lézengő polgárok? „*Mondd, mit hiszel, a Homousiont, vagy Homoiusiont?*” (Mintha csak a fiatal Nüsszai Gergelyt hallanánk, aki valamivel a IV. század dereka után arról panaszkodik, hogy Konstantinápoly utcáin minden ember a krisztológia kérdéseivel foglalkozik. Ha megkérdezel valakit, írja, hogy mennyibe kerül ez vagy az a dolog, „*akkor a született és nem teremtetett dogmájával válaszol*”. „*Ha a kenyér ára után érdeklődik, azt válaszolják, az Atya hatalmasabb, mint a Fiú, és a Fiú alá van Néki rendelve.*”)

Homousziosz és homoiusziosz. Milyen hasonlóknak tűnik. Pedig azon az egyetlen „i” betűn, azon a kicsiny „iotán” sok múlott, és jöttányit sem engedett egyik fél sem. A vita lényege, hogy Jézus egylényegű (homousziosz), vagy csak hasonlólényegű (homoiusziosz) az Istennel.

A Krisztológia kérdései persze tovább éltek a IV. század után is. Efezoszban, 431-ben, a harmadik egyetemes keresztény zsinaton például kiátkozták az istenszülést (*theototokosz*) tagadó, csak az emberszülést (*anthrópotokosz*) elfogadó, s a szűzen szülést is elvető nesztorianusokat, a 451. évi khalkedoni egyetemes zsinaton pedig megfogalmazták a Jézus Krisztus kettős természetéről szóló tant. Eszerint ő egy személyben volt Isten, s mint ilyen, természetesen Fiúként is egylényegű az Atyával, másik, emberi természete szerint pedig egylényegű volt velünk, halandókkal is. (A zsinat egyúttal elítélte a monofizitákat, akik szerint Krisztus emberi és isteni természete szétválaszthatatlan, vagyis lényegében csak isten.)

Ariusz és hívei vereséget szenvedtek ugyan, de nem tűntek el. Annyira nem, hogy még ezer esztendő múltán is új-ariánusoknak nevezik majd a szentháromságtagadókat, az antitrinitárizmus híveit, így az unitáriusokat is. Nekünk, magyaroknak az is érdekes lehet, hogy sokan úgy tartják, a Pannonia provinciában a IV. század folyamán terjedő kereszténység is arianizmussal fertőzött lehetett. Ebből – és világra szóló leleteinek sokaságából – kiindulva gondolják némelyek Pécs az ariánus kereszténység egyik első nagy központjának. (Állítólag Szent Márton is ariánus püspökök üldözték el Saváriából, midőn igaz keresztényként szüleit látogatni érkezik.)

Egyiptomi monofiziták és koptok (vagy eutichianusok), szíriai jakobiták (tulajdonképpen szintén monofiziták), perzsiai nesztorianusok (Indiában, Arabiában és Kínában „Tamás-keresztények”-nek is mondják őket) – mind az arianizmusból váltak le, vagy vele egyidőben alakultak ki, fejlődtek tovább. (Az 1672-ben Erdélybe menekült örmények többsége is eutichianus keresztény volt, míg ki nem alakították saját egyházukat.) Waldensek, monarchianusok, Samosatai Pál rajongó hívei, aztán a szabadelvű egyházak, szabadgondolkodók, anabaptisták és univerzalisták, Jehova tanúi, kvékerek, mennoniták... Folytathatnám a sort. Valamilyen módon mindegyiküknek köze volt az ariánusokhoz. Ahogy manapság is léteznek olyan katolikus és református hívek, akik ugyan nem szakadnak ki egyházukból, Jézuskrisztus megítélésének kérdésében esetleg mégis az arianizmus felé hajlanak.

Sokszínű Erdély

Az önálló Erdélyi Fejedelemség 1556. március 12-én a szászsebesi országgyűlésen született meg, és ettől kezdve megszűnéséig, a XVII. század végéig választott fejedelmek ültek a trónján, akik az erdélyi magyar arisztokrácia családjából, vagy a maradék Királyi Magyarország szomszédos, tiszántúli főnemeseiből kerültek ki. A független Erdély kormányzata

Székelyderzs, falu és unitárius vártemplom

a középkori magyar királyság kormányzatának folytatása. A magyar királyi tanács az erdélyi fejedelmi tanácsban él tovább, a magyar királyi kancellária pedig a fejedelmi kancelláriában.

Különleges ország ez a kicsi Magyarország, kezdve azon, hogy a népének fele nem magyar. (Becslések szerint a XVII. századi népesség ötven százaléka lehet magyar, harminc százaléka román, tíz-tizenöt százaléka szász.) Ha találó jelzőt keresünk az országra, mondhatjuk, hogy archaikus Erdély. A só Erdélye. Az aranyé. Iskolás, kollégiumos, könyves Erdély. Tündérorság: a vallási türelem és szellemi nyitottság hajdani Erdélye.

Az európai gazdasági robbanás alig volt érzékelhető a hegyekkel övezett kis államban, de a szellemi fejlődés hullámai átúdzultak a hegyeken. A reformáció még az ország három részre szakítása előtt hatolt be Magyarországra, s a század végére a lakosság háromnegyede valamelyik reformált vallás híve lett. Az erdélyi szászok városaiban már a század elején ismertek voltak Luther tanai. Az 1550-es években pedig, midőn a kis fejedelemség megalakult, Erdélyben már jelen van minden nagyobb protestáns felekezet.

1557 júniusában a Tordán ülésező erdélyi országgyűlés engedélyezi a régi – vagyis a katolikus – és az új – vagyis a lutheri evangélikus (Magyarországon akkor még szervezetileg nem különült el az evangélikus és kálvinista egyház) vallás követését is. Kimondja, hogy „mindenki olyan hitben éljen, amilyenben akar”, egyben megtiltja, hogy az új felekezetek követői háborgatni merjék a régebbi vallások híveit. 1558 márciusának végén a tordai országgyűlés ismételt kimondja a katolikus és az evangélikus vallás szabad gyakorlását, de a kálvinista gyakorlatot nem engedélyezi. 1561 novemberében az antitrinitárius tanokat hirdető Arany Tamás nyilvános hitvitát folytat Debrecenben Méliusz Juhász Péterrel és annak papjaival. 1563 áprilisában a nagyenyedi protestáns zsinaton nem tudják összhangba hozni a lutheri illetve helvét (református) irányzat tanításait, így a két felekezet egyházszervezetileg különválnak. Még ugyanabban az esztendőben, a júniusban ülésező tordai országgyűlés

Erdély szerte megengedi a kálvini református vallás gyakorlatát is. Ugyancsak 1563-ban települ Erdélybe János Zsigmond fejedelem udvari orvosaként az itáliai Giorgio Blandrata, az antitrinitárius tanok egyik legismertebb terjesztője, aki megismerve Dávid Ferencet, hamarosan a fejedelem udvari papjának ajánlja őt.

Fontos szereplők léptek a színre. Blandrata és Dávid Ferenc. Az erdélyi unitarizmus két óriása. Minket most inkább Dávid érdekel. Az unitárius vallás alapító atyja, az egyik legnagyobb hitvalló magyar az erdélyi fejedelemség fővárosában, Kolozsvárott született, német kézműves családban: nevét az anyakönyvbe még Franz Hertelként rótták be. Katolikus papnöveldében koptatta a padot, s római kato-

likus papból lett az erdélyi magyar evangélikus egyház püspöke. (1557 februárjában választották meg az erdélyi evangélikus egyház superintendensének.) Aztán Luther tanain is túllépett: egy másik nevezetes hitterítő prédikátorral, az első magyar füveskönyvet összeállító, Debrecenben a magyar kálvinizmus fellegettevé tévő Méliusz Juhász Péterrel folytatott hitvitái nyomán átpártolt a reformátusokhoz. És még itt sem torpant meg. Némely régebbi szakmunkákban azt találjuk, hogy Blandrata, az 1563-64 fordulóján Erdélybe érkező talján doktor ismertette meg vele Szervét Mihály tanait. Ma már tudjuk, hogy jóval hamarabb találkozott a Genfben kivégzett aragóniai szentháromság-tagadó nézeteivel, de azt elfogadhatjuk, hogy Blandrata siettethette radikalizálódását.

Hitvitázó Erdély

Dávid Ferenc 1566 januárjában a kolozsvári Nagytemplomban tartotta első unitárius szellemű prédikációját, melynek nyomán a hitvitázó kedv ismét felizzott a „dávidisták” és a reformáció lutheri és kálvini irányzatának képviselői közt. A korabeli krónikás szerint Erdélyben még a köznép is a vallás kérdésein tépelődött – „falun, városban étel-ital között, estve reggel, éjjel és nappal” –, egy kálvinista lelkész arról panaszkodik írásában, hogy még a parasztok is teológiai kérdésekkel zaklatják.

Az első hitvitázó zsinatot 1566. március 15-én tartották Tordán, hogy a szentháromság kérdésében a kálvinista debreceni reformátorral, Méliusz Juhász Péteréssel felmerült vitás kérdéseket rendezni próbálják. A polémia sarkalatos kérdése a szentháromságtan és az átlényegülés tana volt. Még ugyanazon esztendő áprilisában újabb nagy disputát tartottak Gyulafehérvárott. Az unitáriusok historikusai úgy emlegetik az eseményt, hogy az „volt az unitárius vallás hajnalnyilata Erdélyben”. A hagyomány szerint Dávid Kolozsvárra visszatérve olyan magával ragadó prédikációkat tartott, melyek eredményeképpen a polgárság egyemberként tért át az unitárius vallásra. (Rövid ideig az új vallás neve is „kolozsvári vallás” volt.)

Két esztendő kellett, és 1568 januárjában – Tordán tartott országgyűlésükön – az erdélyi rendek már az unitárius reformáció szellemében hoztak olyan határozatot, mely a lelkiismereti szabadság és a vallási türelem elvét hirdette. A törvény – melynek egyik előkészítője Dávid Ferenc volt – kinyilvánította, hogy hitte miatt senkit sem érhet hátrány, senkit sem szabad üldözni. *„A prédikátorok minden helyen hirdessék az evangéliumot, kiki az ő értelme szerint, és a község, ha venni akarja, jó, ha nem, senki rá ne kényszerítse, az ő lelke azon meg nem nyugodván, de tarthasson olyan prédikátort, akinek tanítása ő neki tetszik. Ezért pedig senki a superintendentek közül, se mások a prédikátorokat meg ne bántassák, a religióért senki se szidalmaztassék. Nem engedtetik meg senkinek, hogy a tanításért bárkit is fogsággal vagy helyétől való megfosztással fenyegetsen, mert a hit Isten ajándéka...”* Nem kevesebb ez, mint annak megszövegezése, hogy a hit értelmezésében sem világi, sem egyházi hatalom nem gyakorolhat nyomást a hívekre vagy a prédikátorokra. Isten ígését, a Biblia szövegét mindenki úgy értelmezheti, ahogyan tudja és akarja.

Ami akkor Erdélyben történt, az példátlan a korabeli Európában. A Föld egyetlen Szentháromság-tagadó uralkodója vallási toleranciát hirdet. A keresztény felekezetek egyenjogúak, mondja ki a határozat. Akkor, amikor Európa nyugati országaiban máglyákat építenek és vérpadokat ácsolnak.

Sokan úgy tartják, hogy az 1568. esztendei januári tordai gyűlésen született meg hivatalosan is az unitárius vallás. Valamivel később, március közepe táján tartották azt a gyulafehérvári hitvitát, melyen – az unitárius történetírók szerint – Dávid Ferenc olyan magabiztosan győzött ellenfelei fölött, hogy annak hatására János Zsigmond fejedelem – s vele fél Erdély – is áttért az unitárius hitre. (A polémia tárgya a szentháromság volt, a vita lezárásaképpen mindkét fél jegyzőkönyvet adott ki, melyben – lám, az ember nem változik! – magának tulajdonította a győzelmet.) János Zsigmond – a formálisan is unitáriussá lett fejedelem – továbbra is élvezte, figyelemmel kísérte a polémiát, mint például az 1569 októberében folytatott újabb vitát Méliusz Juhász Péter és Dávid Ferenc között. (Ezúttal – hogy minél több Méliusz-párti érdeklődő lehessen jelen – Nagyvárad volt a szellemi küzdelem helyszíne.)

Új-arianizmus Transsylvániából

Balladába illő, szívmengető kép: az Európa keleti peremének zord hegyei közt megbúvó kicsiny fejedelemség magyar és szász városaiban éjszakánként szakállas férfiak évszázados kódexek, ódon pergamenek fölött görnyednek. Olajmécsek reszketeg lángjánál silabizálják a régi latin, görög és héber szövegeket. Fordítanak, kommentárokat, tanulmányokat írnak. És az erdélyi nyomdákban kikerülő tudományos munkáik Lengyelországba, Itáliába, Németföldre és Svájcba, a messzi Hollandiába és Angliába is eljutnak. Batyuk és utazóládák mélyén, tarisznnyák aljára rejtve csempézik nyugatra a tiltott könyveket, hogy a távoli váro-

sokban rajongó tudósok bezárkózva, éjente ismerkedjenek az új, tiltott gondolatokkal. Az ellenfél is éber: Svájcban rideg kálvinista teológusok, itáliai és ausztriai kaszárnnyáikban komor jezsuiták készülnek a messzi Transsylvánia felől kerekedő eretnekség, az „új arianizmus” elleni harcra, miközben Európa minden részéből Erdély felé igyekeznek a hazájukban bujkálni kényszerülő, kitűnő elmék. Kolozsvárott van már rég – fejedelmek tudós doktora – az itáliai Giorgio Blandrata, aki Lengyelhonból érkezett, hogy az antitrinitárius eszmék egyik első terjesztője legyen. Megérkezik honfitársa, Niccoló Paruta, majd a német Johannes Sommer. A Rajna mellől fut Adam Neuser, de jön a görög Jacobus Palaeologus is, a jezsuitából anitrinitáriussá lett Christian Francken, meg a szombatoság atyja, a híres-neves Matthias Vehe-Glirius. Külföldiek jönnek befelé, az erdélyi ifjak pedig kifelé tartanak. Micsoda egyetemjárás kezdődik akkor! Padovába, mert az szabadelvű, nem törődik a felekezettel. Aztán a protestáns Hollandiába, Leidenbe, Franekerbe. Iskolák, könyvtárak alapítanak. Világcsavargó szótárírók és zoltárfordítók, radikális teológusok egész hada gyűl össze Erdélyben. Héberből, arámból, görögből dolgoznak: egyikük, a szombatos Péchy Simon, sokak szerint százada legnagyobb hebraistája lesz.

Látszólag tehát minden rendben van, 1571-ben meghalt ugyan az unitárius fejedelem, János Zsigmond, de a katolikus Báthoryak is tiszteletben tartják a szabadságot: 1573-ban a Medgyesen tartott erdélyi országgyűlés elfogadja és szentesíti Dávid Ferenc unitárius püspöki címét.

Mérsékeltek, szinkretisták, zsidózók

Hogy akkor mi a baj? Könnyű kitalálni. Az ember ilyen, néha ketten sem kellünk, hogy ne értsünk egyet: miért a frissen születő unitárius hit hívei lennének másmilyenek? A régi nóta megint: vannak, akik már megegyeznének – pápistákkal, kálvinistákkal, lutheránusokkal –, óvnák, amit elértek, ami nem kevés, amiről nagyapáik hálókamráik mélyén, dunyháik alatt mertek csak álmodni is. A radikálisok viszont többet akarnak. Elvetnék a gyermekkori keresztiséget, Krisztus ismételt eljövételét várják, némelyikük már nem is unitárius, hanem unitáriusból szakadt prozelita, judaizálónak, zsidózónak mondott rajongó szombatos. Fékevesztett racionalizmusában Johannes Sommer már a lélek feltámadását is kétségbe vonja. Jacobus Palaeologus a Szent Bertalan éj évében, 1572-ben, Gerendi János Aranyos-patak menti birtokán veti papírra *„De tribus gentibus”* (A három nemzetről) című munkáját, melyben a könyv vallásainak szinkretizmusáról értekezik. Nagy álma, hogy a keresztény, a zsidó és a muzulmán hit elemeiből egységes világvallást teremtsen. Christian Francken, a kolozsvári antitrinitárius iskola tanára már-már ateista nézeteket fogalmaz meg munkáiban. Adam Neuser, aki 1572-ben Heidelbergből menekült Erdélybe, Sztambulig sodródik, ahol muzulmánna lesz. Matthias Vehe, a Glirius álnév mögé rejtőző „sidó doktor”, aki lektorként mű-

ködött a kolozsvári iskolában (s aki a Theodosius Schimberg, Natanael Aelianus, Dietrichus Dorschius vagy Matthia Elia nevekkkel is sikeresen leplezte kilétét), már 1578 őszén tartott bemutatkozó előadásában is az eleve elrendelés ellen fordult, vagyis az emberi szabadság, a szabad döntés, a választás felelőssége mellett tört lándzsát. Nagy szerepe volt az erdélyi szombatosság eszmei alapjainak megteremtésében, s feltehetően ő rendezte sajtó alá Dávid Ferenc védőiratának 1581-es és 1582-es krakkói kiadásait. Élete végén visszatért Nyugat-Európába, ahol börtönben halt meg. Mattanjah című, 1578-ban befejezett fő munkája az Ószövetségből és nem az Újszövetségből eredezteti a kereszténységet, érvelésében pedig a rabbinikus irodalomra, például József Albó *Széfer há-Ikkharim*jára támaszkodik. (A kálvinista Méliusz Juhász Péter jó forrásелеmző képességének egyik bizonyítéka, hogy már 1569-ben azt állította, hogy a Szervét Mihály és Blandrata György által képviselt eretnkségek középkori zsidó forrásokból – egyebek mellett József Albó munkájából – merítenek.)

Dávid Ferenc sem nyugodhat. Nem tud megállni. És ő a legnagyobb, a legsúlyosabb ellenfél. Hiszen nem idegen, maga is erdélyi születésű. És püspök! Ráadásul püspökből lett püspök! (Hogy micsoda indulatok feszültek egymásnak, mutatja az ismert nagyharsányi eset. Az Erdélyen kívül, a hódoltsági Baranyában található mezővárosban 1574-ben a hitvitázó református szuperintendens, Veresmarti Illyés felakasztatta disputáló ellenfelét, Alvinci György unitárius prédikátort.) Katolikusok, protestánsok, fejedelmek és püspökök egyként kiáltják: „Eddig! Ne tovább! Vége! A reformáció befejeztetett! Tessék megállni!” Csakhogy Dávid nem hallgat más parancsra, csakis a lelkiismerete parancsára. A mű nincs bevégezve! 1578 márciusában zsinatot hív össze Tordára, melyen Krisztus nem imádásának zsinati elfogadtatására készül, emellett megtiltja a gyermekkeresztelést. Ekkor, 1578 őszén érkezik Erdélybe Bázeltől Giorgio Blandrata hívására Faustus Socinus, a sociniánusok szentháromságtagadó szektájának alapítója. Azért jön, hogy meggyőzze Dávid Ferencet: tévúton jár.

Nocsak! Éppen azt a Socinust hívják harcba ellene (tulajdonképpen a Dávid-Blandrata vita döntőbírája lesz), aki unokabátyjával, Laelius Socinussal együtt a nyugat-európai unitarizmusnak sokáig nevet adott? (Wadasi Jankovich Miklós – régiségbúvár és műgyűjtő bibliográfus – még 1829-ben megjelentetett dolgozatában is sociániánusoknak nevezi a magyar unitáriusokat.) Az 1652-ben készült – *Tudós a dolgozószo-bájában* (a XIX. századtól inkább *Dr. Faustusként* emlegetik) – című Rembrandt rézkarc feltehetően őt ábrázolja. A nagytekintélyű teológus Dávid Ferenc házában lelt szállásra, ahol feltehetően együtt lakott velük a már emlegetett Matthias Vehe-Glirius is. (Éppen Socinus árulja el, hogy vitáikon részt vett a „zsidó doktor”, aki szerinte Dávid mellett a nonadorantizmus legkövetkezetesebb és legharciasabb híve volt.)

Megint Girona és a call

Páskándi Géza Vendégség című darabjában Dávid Ferenc azt mondja Socinónak: „Kezdjük Jézus Krisztussal. Magát biztosan az érdekli, hogy Isten fiának és Messiásnak tartom-e őt, vagy embernek?” A nagy vallásreformer rögvést meg is adja saját kérdésére a választ: „Embernek. Ezért vagyok a szemükben istenkáromló, vallásháborító eretnek!”

Nem érdemes elmélyednünk a teológia szörszálhasogató kérdéseiben, melyek nagy részét ma már nem is értjük. Legyen elég, hogy Socinus szerint lehet Jézust imádni, hiszen az Atyaisten jobbán trónolva, Fiúként uralkodik. Dávid viszont egy jottányit sem enged. Jézust imádni nem szabad, állítja, mert a bibliai szövegekből kiderül, hogy miután feltámadott és a mennybe emelkedett, küldetése – egyelőre – véget ért, várja az utolsó ítéletet, midőn visszatér, ítél az emberiség felett. (Dávidék és Péchy Simonék remek héber tudása is lehetővé tette, hogy másképpen értelmezzék a szent szövegeket, mint elődeik. Például a „Szent, szent, szent az Úr, a seregek Istene” sort – Izaiás 6. –, melyet korábban háromszor szentként, a Szentháromság kifejezéseként is értelmeztek, ők egyszerűen a héber felsőfoknak tekintették, és „legszentebb seregek Ura”-ként fordították.) Dávid tehát tiltja, Socinus nem ellenzi, Blandrata pedig megköveteli Jézus imádását. Utóbbi pedig le akar (és le is fog) számolni mindazokkal – elsősorban az unitárius püspökkel –, akik az új

Sikátor a gironai call mélyén

egyház egységét és elfogadottságát veszélyeztetik. Az unitárius egyház egyik régi, püspök krónikása szerint Blandrata könyörtelenségét erősíthette „a féltékenységség és irigység szelleme is”, hiszen „az általa megindított vallásmozgalom irányadó lelke csakhamar Dávid lett”.

Dán Róbert, a magyarországi humanizmus nemzetközi tekintélyű professzora, aki a rabbiképzőben a legendás Scheiber Sándor tanítványa volt, így ír az unitáriusok első püspökéről: „Az európai eszmétörténet kiemelkedő egyéniségét tiszteljük személyében. Olyan teoretikust rejt máig keresett sírja, aki felismerte százada merész ideológiai újításait. Tételei az unitárius teológia rendszerében és korlátai között a későbbi korok szabadgondolkodói útját egyengették.”

Nem emlékszem rá, hogy a gironai call mélyén megbújó bolt tulajdonosa miből jött rá, hogy magyar vagyok, de rájött, és akkor előbb elem tette a Budapest című képes újság egyik száz esztendő, megbarnult példányát, melynek címlapján az Országház akkori elkészült palotájának fényképe díszlett, majd infernalis boltja egyik elfüggönyözött szegletébe csoszogott, és kezében egy könyvvel tért vissza. Tyúklábszerű ujjával simogatta a fedelet, mint becses értéket, úgy helyezte a pultra a madáreleséges staniclik és egy rézből készült mandulatörő krokodil közé. „A honfitársa könyve.” Ennyit mondott, többet nem szólt, várta, mit szólok én.

Felcsaptam a könyvet, és olvasni kezdtem a hatosoros hexametert:

„Itt János Zsigmond fejedelmünk címere látszik,
Fényén fényre derül drága hazánk ege is.
Farkas, oroszlán, hold, sárkány, egyszarvú, kereszt,
sas

Hírneves ősi család címere díszeli mind.
Fent a magyar-lengyel koronának fénye ragyog le
Vén Duna, Dráva, Tisza s Száva víz árjaira.”

Dávid Ferenc egyik könyvének – az 1567-ben, Gyulafehérváron megjelent *Rövid Magyarázat Miképpen az Antikrisztus az Igaz Istenről való Tudományt Meghomályosította...* című munkájának – hasonló példányát tartottam a kezemben. A boltos sértett képpel tett-vett, zörgött a madáreleséges zacskókkal. „Ismerem ám – mondta, amikor visszaadtam neki a könyvecskét. – Okos ember a maga honfitársa Transsylvániából. Nagy lélek és nagy gondolkodó.” Akkor oldódott meg a nyelve, s kezdett beszélni Hódító Jakabról, Rambanról és a középkori hitvitákról. Évekig vissza-visszatértem a gironai székesegyház alatti sikátorban megbújó boltocskába, ám amikor néhány éve családotól jártam Katalónia keleti szegletében, hiába harangoztam be a titokzatos üzletet és a pajeszos, vén zsidót: a középkort idéző antikvár-zsibáruda eltűnt, helyén ma csillogó kacatokat áruló, neonfényes szuvenírbolt működik.

Egyházközségeink életéből

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

November 15-én templomunkban emlékezünk Dávid Ferenc egyházalapítónk halálára, majd a déli órában megkoszorúztuk a XI. kerületben a Dávid Ferenc utca sarkán levő emléktáblát.

November 21-én, szombaton 18 órai kezdettel jótékonysági koncertet tartottunk a Homoródjánosfalvi Alapítvány támogatására. **Beck Barbara** (alt), **Farkas Anna** (alt) és **Kókai Szilvia** (szoprán) Bach, Händel, Schubert és Gounod műveit szólaltatták meg. E koncertet követően a gyülekezeti termünkben állófogadást szerveztünk.

November 28-án, szombaton délután mézeskalácssütést szerveztünk a gyermekeknek, ami után feldíszítettük a gyülekezeti termet. Egyben köszönetet mondunk a szülőknek és kedves nőtagjainknak, akik segítettek előkészíteni a vasárnapi fogadást, szendvicset és sok finomságot készítettek a világvallások képviselőinek a fogadására.

November 23–29. között zajlott a világvallások hete, amikor a hét mindennapján más-más egyházi közösséget látogattunk meg. Akik részt vettek, megtapasztalhatták milyen egy Buddhista meditáció, a Muszlim Istentisztelet vagy a

Jótékonysági koncert

Advent – mézeskalácssütés

Krisna-hívók gyakorlata, a Szim Salom Progresszív Zsidó közösség rabbinojének elmélkedése.

Vasárnap a mi egyházunk, illetve gyülekeztünk bemutatására került sor. Templomunkban is nagyon sok érdeklődő vett részt Istentiszteletünkön, amely alkalommal a már hagyománnyá vált adventi koncertet tartottunk. **Falvai Katalin** zongoraművész, **Jávorkai Sándor** hegedűművész és **Jávorkai Ádám** csellóművész egyedi és különleges Bach-, Sarasate-, Ernst-, Paganini- és Sosztakovics-műveket szóltattak meg.

Ezt követően a gyülekezeti termünkben állófogadásra került sor, mely után visszamentünk a templomba. A keresztelő után, az érdeklődők kérdéseket tettek fel a lelkésznek. A beszélgetés egészen 15 óráig húzódott el, mely mutatja a jelenlévők érdeklődését egyházunk és vallásunk iránt.

December 5-én, szombaton 17 órai kezdettel gyülekezeti termünkben szeretetvendégségre került sor.

Meghívott vendégünk: **Czakó Gábor** író volt. A **General Pausa** kamarakórus Kodály Zoltán egynemű kari műveiből adott elő.

December 6-án, Advent második vasárnapján Istentiszteletünk keretében a Vox Insana kamarakórus adventi koncertet tartott Tóri Csaba karnagy vezetésével.

December 13-án, Advent harmadik vasárnapján Istentiszteletünk keretében az Osztováta együttes karácsonyi dalokat énekelt.

December 20-án, Advent negyedik vasárnapján két koncert is lesz templomunkban:

– délelőtti Istentiszteletünk keretében a **General Pausa** kamarakórus karácsonyi dalokat énekel több nyelven,

– 17 órai kezdettel a **Jazz And More** kórus a már hagyományossá vált karácsonyi koncertjét tartja.

December 25-én és 26-án Karácsony ünnepe alkalmából 10 órai kezdettel Istentiszteletet keretében Úrvacsoraosztás lesz. Karácsony első napján, Istentisztelet után tartjuk a gyermekek karácsonyfa-ünnepélyét is.

December 27-én 10 órától magyar nyelvű Istentiszteletet tartunk, 12 órától pedig angol nyelvűt. És ezen alkalomtól fogva, rendszeresítjük angol nyelvű Istentiszteleteinket is, amelyek minden hónap utolsó vasárnapján lesznek megtartva.

2010. január 1-én 10 órai kezdettel szeretettel várjuk kedves híveinket az Istentiszteletre, hogy közösen imádkozzunk egy még eredményesebb, jobb újesztendőért.

Léta Sándor lelkész

Konferencia Debrecenben a Reformáció Ünnepeinek alkalmából

2009. október 31-én, szombaton egész napos konferencián vettünk részt Debrecenben, a gyülekezet és lelkésze, Pap Gy. László szervezésében a Reformáció napján. A konferencia témája az Unitarizmus Erdélyben, Magyarországon és a világban volt.

Pap Gy. László lelkész üdvözölte a megjelenőket, és köszöntötte az előadókat. A konferencia alkalmával áhítatot tartott **Lakatos Csilla** miskolci lelkész.

Utána **Dr. Hodossi Sándor**, a debreceni egyházközség gondnoka üdvözölte a résztvevőket és megnyitotta a konferenciát.

Előadást tartottak: Pap Gy. László az erdélyi unitarizmusról, Balázs László a magyarországi unitarizmusról. E két előadás és beszélgetés után szünet következett, melynek keretében a Beregi testvérek, Felhős Szabolcs vezetésével megkoszorúzták az általuk elhelyezett emléktáblákat.

A szünet után **Knut Heidelberg** norvég unitárius lelkész „Az unitarizmus Norvégiában” címmel tartott előadást, melyet élénk kérdések sorozata és beszélgetés követett.

A konferenciát Lakatos Csilla lelkész nőimája zárta, ami után mindannyian közös ebédet vettünk részt a gyülekezeti teremben, melyet a tiszteletes asszony és a hívek készítettek el.

A konferenciáról részletes beszámoló található a Debreceni Egyházközség honlapján: <http://uninaplo.unitarius-halo.net/debrecen/?p=1748>

A szerkesztőség

Füzesgyarmat és a Gyula és Környéke Szórványgyülekezet

A sikeres Dávid Ferenc-emléknap után lelkes adventvárásunkat, készülődésünket szomorúság árnyékolta be. Alig egy esztendővel ezelőtt készítettem interjút sokunk **id. Gergely Sándor** bácsijával a 90. életéve küszöbén. Tartalmas, hitvalló életének elmondására nem lett volna elég folyóiratunk tucatnyi száma. Az Erdélyből származott, sok helyen megfordult (iskolák, munkahelyek, Erdély és az Anyaország területén, fogság Oroszországban), unitárius hitét mindig megtartó, magas rangot elérő pénzügyőr Békéscsabán lakott feleségével, mert két fia is már nyugdíjasként saját családjával élte életét. A hódmezővásárhelyi gyülekezet presbitere volt, de a gyulai szórványunk hűséges tagja, látogatója is. Mindig, mert megtehettem, tekintélyes adományokkal segítette szülőföldje gyülekezeteit, Haranglábát, Dicsőszentmárton, Désfalvát. Itthon meg az említett két gyülekezet mellett mindazokat, amelyek megkeresték támogatásért. Nyugdíjas életét is tartalommal töltötte meg, sokat olvasott, különböző területeken írt cikkeket, könyveket gyűjtött, a mindenféle élet kíválságaival levelezett és kért aláírást fényképet tőlük. Csodálatos hagyatéka unitárius vonatkozású értékeket is rejt, nem is keveset.

Feleségét korai tavasszal veszítette el. Nem sokat várt, hogy menjen utána, mert nélküle az élete már nem volt teljes. Néhány hónapig a Békéscsabai Evangélikus Szeretetotthon lakója volt. Még elküldte Gyulára az első adventvasár-

napi perselypénzét, de már a meghívónkat nem várta meg. Gyülekezete lelkészével, Kiss Mihállyal és a kántorizáló feleségemmel búcsúztattuk el *november 20-án* a békéscsabai Ligeti temetőben és helyeztük el földi maradványait felesége hamvai mellé. Egyházunk jótevőjét vesztettük el és fájlaljuk, hogy az unitárius ágnak nem lesz folytatása.

November 28-án feleségemmel Debrecenben, a Déri Múzeumban részt vettünk a „Küzdelem és Építés – Temesvár, 1989” című megemlékező rendezvényen, amelynek díszvendége a forradalom hőse, **Tőkés László** lelkész volt. Előadások és más műsor mellett megtekintettük **Székelyhídi Ágostonnak** erre az emlékezésre írt „Végítélet” című színművének ősbemutatóját, amelyet **Meleg Vilmos** nagyváradi színész és rendező állított színpadra.

November 29-én, advent első vasárnapján templomunkban, a Hajnal István Idősek Otthonában és Gyulán, az imatermünkben tartott istentiszteleteken meggyújtottuk az első adventi gyertyákat elindulva azon az úton, amelyen mindannyian meg fogunk érkezni Karácsonyba. A gyönyörű adventi koszorút, mint az előző években is a **Barkóczi-Klinszky** család készítette.

December 1-jén délelőtt utolsó útjára kísértük és eltemettük a 13 évvel ezelőtt elhunyt férje mellé az Újtemetőben **ö. Szabó Margit**, 80 évet élt testvérünket. Szimpatizánsunk volt, lánya Mária és unokája Mari-

ka (aki szemefénye volt a mamának, és a mi gyülekezetünk tagjai férjével és három kislányukkal) kívánságára búcsúztattuk a mi egyházunk szertartása szerint. Az áldozatos szívű édesanyát, nagymamát, testvért, rokont, ismerőst, barátot nagy részvét mellett adtuk át az örökkévalóságnak. Pihenjen csendesen!

December 2-án Budapesten részt vettem a Magyar Bibliatársulat Alapítvány év végi számadó és tisztújító közgyűlésén, ahol személyemet is beválasztották az egyházunk képviselőjévé a Közgyűlésbe és a Kuratórium tagjai közé. A lehetőségek szerint fogom végezni munkámat.

December 5-én Kiskunfélegyházán egy, a Nemzetközi Szent György Vitézei Lovagrend által szervezett találkozón képviseltük egyházunkat feleségemmel és **Bánsághy Sándor** presbiterrel, lovagtestvérrel. Ez az adventi összejövetel is jól szolgálta a karácsonyi készülődésünket.

December 6-án megemlékeztünk a 2004. évi fekete advent 5. évfordulójáról, azzal a hittel, reménykedéssel, Istenbe vetett bizodalommal, hogy egymásra talál minden testvér itt a Kárpát-medencében. Elhelyeztük az emlékezés virágait a templomkertbeli „Testvériség Kopjafa” tövénél. Délután 2 órakor gyermek-Mikulást rendeztünk templomunkban.

December 8-án, délután 6 órakor volt az Országos Széchényi Könyvtárban a **Kénosi Tőzsér János–Uzoni Fosztó István: Az Erdélyi Unitárius Egyház története** című műve második kötetének bemutatója. A kötetet **Jankovics József** irodalomtörténész mutatta be.

December 10-én délután 5 órakor Budapesten, a President Hotelben részt vettem egy személyes találkozón más egyházfők társaságában az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség vezetőjének, **Köves Slomó** rabbi meghívására **Elie Wiesel** béke Nobel-díjas író látogatása alkalmából. A máramaroszi szülését író 1986-ban kapta meg e magas elismerést.

December 11-én Budapesten lelkeszi értekezletet tartottunk egyházunk jövőkéپرől. Délután 3 órakor búcsúztunk el a Bartók Béla Egyházközség templomában **Kelemen Miklós** lelkesztársunktól, aki életének 85. évében tért vissza teremő Istenéhez.

Lelkesztársunkra emlékeztünk a december 6-i istentisztelet alkalmával is, mert Füzesgyarmaton és a gyulai szórványban is néhány évig lelkeskedett. 2002-ben a gyülekezet alapításának 100. évfordulóján az ő nevét is megörökítettük a templom falán elhelyezett és felavatott márvány emléktáblán. Az ünnepségen családjaival együtt jelen volt. 2004-ben Gyulán, a III. unitárius konferenciánkon értékes történelmi előadást tartott.

December 20-án folytatjuk a megkezdett hagyományt, eszerint a Nemzetközi Szent György Vitézei Lovagrend adományából, az egyházközség és a **Furkó Sándor** vezette városi étkeztetési intézmény segítségével 220 személyes szeretetebédet adunk. Rendezvényünket karácsonyi műsor vezeti be, amelyen hittanosaink, dalárdistáink versekkel, énekekkel szerepelnek, valamint fellép az **Osztováta Együttes** is adventi-karácsonyi műsorával. **Nobik Ilike** tanárnő furulyásaival énekszámokat ad elő és kíséri a dalárdánk énekszámaait. Erre az alkalomra **Szabó Imre** békési lovagtestvérünk adja az ebédhez valót, **Kovács József** kiskunfélegyházi lovagtestvér pedig a kenyeret és a kétféle kálácsot. Lovagok, dámák szolgálják fel az ebédet.

December 24-én délután 5 órakor lesz a karácsonyfa-ünnepély a megszokott betlehemezés-sel, gyerekek és felnőttek szereplésével. Közel 30 gyerek kap ajándékcsomagot és kiosztjuk az Unitárius Alapítványtól pályázott (és reméljük, meg is kapott) díjakat a rászoruló gyerekeknek, valamint azoknak, akik a hittanórákat és az istentiszteleteket rendszeresen látogatták, valamint részt vettek az esztendő folyamán a fontosabb rendezvényeinken.

December 25-én három helyen terítjük meg az Úrnak asztalát Karácsony alkalmából. Dél előtt 11 órától templomunkban, délután 1/2 2-kor a helyi Hajnal István Idősek Otthonában, ugyancsak délután, 1/2 4-kor a Gyula, Esze Tamás utca, 2. szám alatti imatermünkben tartunk ünnepi istentiszteletet. Megemlékezünk Kelemen Miklós és Gergely Sándor halottainkról is.

December 26-án a füzesgyarmati templomunkban lesz délelőtt 11 órától istentisztelet.

December 31-én éjféli 1/2 12 órakor nem hagyjuk ki az Erdélyből hozott, és 20 éve gyakorolt óévet búcsúztató, hálaadó és az újévet köszöntő, Isten áldását kérő istentiszteletünket sem.

2010. január 1-jén Budapesten, a Nagy Ignác utca 2–4. szám alatti egyházközségünk templomában a helyi lelkésszel együtt újévi, ünnepi istentiszteletet tartunk, a Főhatóság újévi üzenetének felolvasásával, valamint az istentisztelet utáni fogadással. Mind az ünnepi istentiszteletre, mind pedig a testvéri asztalhoz minden hívőnk szeretettel hívjuk és várjuk.

Január 3-án lesz füzesgyarmati templomunkban egyházközségünk új esztendő köszöntő istentisztelete, amelyen beszámolunk az előző év fontosabb eseményeiről, történéseiről.

Innen, a messzi Alföldről kívánunk minden istenfélő, tisztességes embernek szép, áldott karácsonyt és egy álmokat, vágyakat valóra válto új évet. Bort, búzát, békességet!

(b.l.)

A kelet-magyarországi unitáriusok az UART-ban

Veres Lehel az UART-belépési nyilatkozatát írja alá a székelykeresztúri unitárius templomban

A kelet-magyarországi unitáriusok nagy körutazásba kezdtek az UART égisze alatt. **Bakos Kiss Károly, Lőrincz P. Gabriella** beregszászi költők, az UART beregszászi tagozatának alapítói, **Deák József** és **Felhős Szabolcs** vásárosnaményi UART-alapítók először Nagyváradon, majd Debrecenben jártak, majd Székelykeresztúr és Kolozsvár következett.

Az őszi kárpátaljai szavalóverseny zsűrije, a somi iskolavezetés és a polgármester

Ugyanakkor Kárpátalján is képviselték az egyesületet, a somi iskolai szavalóversenyen, ahol Partium-számokat is ajándékoztak a könyvjutalmak mellé.

A körút eredményeképp több helyen elindult az UART helyi csoportjának szervezése a Kárpát-medencében. Így elkezdődött a szervezkedés a székelykeresztúri Berde Mózes Unitárius Gimnáziumban, a kolozsvári János Zsigmond Unitárius Líceumban, a debreceni unitárius gyülekezetben és a miskolci unitárius szóróanyagban.

Az UART vezetőségének egy része megbeszélést tartott a *Magyarosi Árpád-élműsor* alkalmából a Nagy Ignác utcai templomban. Javasolták, hogy a téli vezetőségi ülésen tárgyalják meg a következőket: **Magyarosi Árpád** tiszteletére emlékdíjat kellene alapítani, neki pedig posztumusz javasolják a Balázs Ferenc-díjat. Allást foglaltak abban is, hogy jövőre ki kellene bővíteni a vezetőséget az új tagozatok létrejötte miatt.

Felhős Szabolcs

A helyi csoport életrehívása a miskolci unitárius gyülekezeti teremben

Tájékoztatás az ICUU határozatáról

Kőrösfői-Kriesch Aladár festette azt a romantikus képet, amely az 1568-as Tordai Országgyűlést ábrázolja, ahol a központi figura, Dávid Ferenc éppen kihirdeti a vallási tolerancia törvényét.

A festmény, amely 1896-ban készült, a tordai önkormányzat jóvoltából most nem látható, annak ellenére, hogy az erdélyi unitárius hagyomány egyik értékes kincse.

Az Unitáriusok és Univerzalisták Nemzetközi Tanácsa (ICUU) egyöntetűen a következő döntést hozta:

„Az ICUU, melynek ülését 2009. szeptember 5-én Kolozsváron (Cluj-Napoca, Románia) tartották, szomorúan értesült romániai tagcsoportjának

éves jelentéséből, hogy a festmény a közönség számára nem látható a tordai múzeumban.

A festmény, mely a múzeum tulajdona, már tíz éve rejtve van valahol az épületben, úgynevezett restaurációs munkálatok miatt. A Tanács elfogadhatatlannak tartja, hogy Romániában megfosztják a nagyközönséget olyan műtárgyak élvezetétől és értékelésétől, melyek a köz tulajdonát képezik.

A Tanács tisztelettel kéri a tordai városi tanácsot, valamint a kolozsvári megyei tanácsot, hogy a képet azonnal állítsák ki.

A Tanács reméli, hogy a világ minden tájáról érkező látogatóknak újra lehetőségük lesz megcsodálni ezt a fantasztikus művészeti alkotást, melynek felmérhetetlen vallási és kulturális értéke van.”

Dunántúli Unitárius Egyházközség

2009. november 13-án az Unitárius Alkotók Társasága (UART) pécsi csoportja immár harmadik alkalommal mutatta be alkotásait. Az Őszi tárlat címmel megrendezett kiállítást a KPVD Közművelődési Alapítvány közösségi házában szerveztük meg. Verses, zenés műsorral nyitottuk, melyet követően szeretetvendégségen vehetünk részt.

Megnyitó beszéd

Tisztelt Egybegyűltekt!

Nem is tudom igazán, hogy hogyan is kerültem a tárlatmegnyitó szerepébe. Hiszen nem-hogy rajzolni, de még firkálni sem tudok. Bevalom őszintén, először a kritikus szemével próbáltam nézegetni a kiállítottakat, legalábbis azon a szinten, hogy mi tetszik nekem és mi nem. Melyik alkotást akasztanám szívesen a szobám falára.

Egyszer Bernard Shaw megkritizálta az egyik kortárs zenei alkotását. A kritika után sértődötten jött a válasz. Maga csak akkor kritizálja meg a művet, ha jobbat tud alkotni. Bernard Shaw elgondolkodott, és a következőt mondta. Tojást nem tudok tojni, de nyilván meg tudom ítélni, hogy azt jól készítették-e el számomra, vagy sem.

Nos, meg tudom mondani, hogy mely alkotások tetszenek nekem, ám az a kép, ami számomra kicsit naiv volt, a társam számára a leg-szebb.

Hát ezek után nem vállalom a kritikus szerepét, egyrészt, mert nem értek hozzá, másrészt azt gondolom, hogy a mai egybegyűlésünknek nem is ez a célja.

Azt viszont gondolom, hogy a művészet velünk együtt született, és egyik alapvető szükségletünk. Hányszor gondoltam már arra, hogy ideje lenne elkezdeni a festést, aztán mindig tovaszállt az akarat. Talán majd most.

„Számomra még ma is az a természetes, kerek és egész világ, ahol az emberek énekelnek, táncolnak, verset írnak, verset mondanak, rajzolnak, festenek, gyöngyöt fűznek, fát faragnak – és nem csak pénzt olvasnak”, mondja .

És mintha Kurt Vonnegut folytatná: „Művészetből nem lehet megélni. A művészettel csak elviselhetőbbé lehet tenni az életet. A művészet, akármilyen jól vagy rosszul csinálja valaki, a lelket táplálja, az Isten szerelmére! Énekeljünk a tus alatt! Táncoljunk a rádió mellett! Meséljünk történeteket. Írjunk verset, akár rossz verset is a barátainknak. Csináljunk olyan jól, amilyen jól csak tudjuk. Csodálatos jutalomban lesz részünk. Alkotni fogunk valamit.”

És valóban a művészek az alkotás mámorát tapasztalhatják meg. A kiállított alkotásokon látszik, hogy nem másolnak, mégcsak nem is utánozzák a valóságot, hanem világosabban mutatnak meg egy-egy olyan jellemvonást a tárgyról, a tájról, a virágról, amelyet a hétköznapiakban talán észre sem veszünk.

A kiállítók olyan jól csinálták, ahogy tudták. A maguk és mindannyiunk örömére.

AZ UNITÁRIUS ALKOTÓK TÁRSASÁGA (UART) PÉCSI CSOPORTJA ŐSZI TÁRLAT-2009

címmel kiállítást rendez
a KPVD Közművelődési Alapítványa
Közösségi Házában
Pécs, Alajos u. 2/2.

Megnyitja:
MÁTÉ ERNŐ lelkész
2009. november 13-án (péntek)
17 órakor

Megtekinthető:
2009. december 27-ig
naponta: 14–18 óráig
(szombat, vasárnap kivételével)

És nem is akárhogy.

Elnézem Vernes Valéria akvarelljeit, amelyek 10 perc alatt készülnek. Sikó Ágnes képeit, melyek akár több nekifutásból, kombinált technikával jönnek létre. Bennük van az alkotás öröme, a tényeknek és a reményeknek a kalandja, a valahová jutásnak az ígérete. Csak csodálni tudom Lehmann Antal bácsi türelmét, miközben remek, igen finoman kidolgozott metszeteket készít. És Bandi András verseit. Nekem soha nem sikerülne ilyen hangulatot le-

írni. Köszönjük Faluvégi Adriennek az elhozott képet. Köszönjük Mezei Rózsikának és a Gulácsi családnak az elhozott képeket, illetve az írásos, keresztszemes, és horgolt remekműveket.

Úgy érzem, hogy töltődni, ha úgy tetszik ünnepelni jöttünk ma ide. Mindenki találhat a maga számára itt ünnepelni valót.

Ünnepeljünk hát, legyen ez a tárlat ünnep a szemnek és ünnep a léleknek.

Máté Ernő

Ősz-anyók

*Őszre vált az idő,
Szemerklél az eső.
Ködbe burkolódzik
A Misina-tető.*

*Kopár romok között
Száraz avar zörög,
Csak Krisztus örködik
A Havihegy fölött.*

*Szomorú a Tettye.
Sok apró, kis háza
Ablakán kipislog,
Összebújik fázva.*

*Két öreg anyóka,
Állig gombolkozva
Kaptat fel az úton
Összekapaszkodva.*

*Kezükben két szatyor
Jönnek a piacról,
Szemükben ott az ősz.
Mögöttük szél dalol.*

Lehetne Crumble, a kutya, egy isten?

*Martin A Gienke**

A feleségem és én egy huppanásra ébredtünk, és ő ott feküdt, nem tudott fölülni, mert leesett az ágyról. Forgott a feje, és a szemei forogtak, nem látott. Próbáltuk megvigasztalni, mennire csak tudtuk, és levittük a földszintre, ahol hányt. Álló helyzetbe küzdötte magát, aztán leesett, mert nem bírta a lábait kontrollálni. Annak a vasárnapnak a további részét azzal töltöttük, hogy mellette maradtunk, és megpróbáltunk segíteni neki; végül is már 14 éves volt.

Ez egészen szép kor egy golden retriever számára, és már attól tartottunk, hogy élt, és nevéhez méltóan (crumble = szétesni), élete végén szétesik. Felhívtuk az állatorvost, és úgy döntöttünk, hogy azért vasárnap ne jöjjön ki, de – amennyiben megéri – hétfőn vigyük be hozzá.

Lassan vonszolta magát a nap. Felhívtuk a fiúnkat, hogy figyelmeztessük, hiszen valójában

az ő kutyája volt, és pusztán azért, hogy elköltözött otthonról, ez az alaphelyzet nem változott. Tizenegy éves korában, miután egész életében macskákat volt kénytelen elviselni, kijelentette: „Már mindjárt fölött leszek, és sohasem volt kutyám.” Mikor ilyenformán játszanak az ember szívének húrjain, nem nagyon lehet ellenállni. Most már viszont az ő kutyája, szó szerint, az utolsókat rúgta.

Estére már a dolgok kicsit nyugodtabbá váltak. Kevesebb szer hányt, és már ki tudtam vinni a kertbe. Lent aludtam, hogy nyomon kövessek mindenféle változást, de ritka nyugodtan aludt. Visszaidéztük a trükköket, amiket kipróbált rajtunk, mert abban mindig nagyon okos volt, hogy saját akaratát érvényesítse; milyen boldogan futott végig a homokos parton, máskor meg hegyi ösvényeken. A feleségem és én a séták emlékeit osztottuk meg egymással. És mekkora vigasz volt Crumble számunkra olyankor, amikor nem éreztük jól magunkat.

* Martin A Gienke világi személy, megbízott a Bury St Edmunds-nál

Erős elhatározásunk volt, hogy ezekből a kedvességekből valamennyit visszaadunk most neki.

Már ilyeneken gondolkodtunk, hogy hogyan mondjuk el az ismerőseinknek, mit fogunk csinálni a nyakörvvel meg a pórázzal; aztán kevésbé kedves gondolataink is voltak, mint például „kisebb lesz az ételszámla”, meg „több hely lesz az ágyban”.

Nem imádkoztunk azért, hogy meggyógyuljon, hiszen hosszú, boldog élete volt, és nem akartuk, hogy csak úgy, fél életet éljen.

Jött a reggel és a feleségem szépen elbúcsúzott tőle, mielőtt tanítani ment. Rám maradt az utolsó 30 perc, hogy elmondjam Crumble-nak, mennyire szerettük. Végül már elégiát játszottam neki a zongorán. Régebben, valahányszor tűzijáték volt a környéken (a lőporos összeesküvés évfordulóján, Halottak Napján vagy május idusán), mindig izgatott volt és félt. Az egyedüli dolog, ami valamit is használt neki ilyenkor az volt, hogy nagyon hangosan zongoráztam, ő meg bebújt a zongoraszék alá, közel a hangdobozhoz, hogy a zongora elnyomja a külső hangokat.

Elérkezett az idő és kivittem őt az autóhoz, majd egy rövidke utazás után, felraktam az állatorvos vizsgálóasztalára. Az együttérző orvos, akit már vagy harminc éve, azaz több állatélet óta ismertünk, megkérdezte. „Na, mi történt itt?” Mondtam, hogy tegnap elesett, a fejét elkezdte forgatni..., de nem folytathattam, mert – hogy legrosszabb sejtelmeimet eloszlassa – az orvos közbevágott: „Rendbe fog jönni! A rosszullétet egy időleges oxigénhiány okozta az agyban. Bele fog telni vagy 3-4 napba, míg teljesen helyre jön, és a feje még akkor is lehet hogy egy kicsit remegni fog, de jobban lesz.”

Így is történt. Fokozatosan elkezdett enni – figyelem! pulykaszeleteket, nem ám saját ételét. Vagy két hétig még bizonytalan volt, de már rendesen járt, emelt fővel. Én egészen megerősödtem, mert le meg fel cipelgettem a lépcsőn, mivel okvetlenül föl akart jönni, de lemenni már nem mert. Mindent megtettünk, hogy ne érezze magát furcsán. Tehát megint sikerült átverníe minket. Nagyon megkönnyebbültünk, meg minden, de teljes tudatában voltunk annak, hogy ez ismétlődni fog, és majd egyszer mégis csak a nyakörvvel meg a pórázzal fogok hazajönni.

Ha valaki meggyújtott volna egy gyertyát vagy imádkozott volna, akkor valamiféle csodás, isteni jelenségnek tulajdoníthattuk volna gyógyulását. Végül is nem a hit, vagy a spirituális kapcsolódás hiánya okozta nekünk a szenvedést és a traumát, hanem a tudás hiánya. Nem volt meg a belátásunk, a tapasztalatunk, és a

kellő információnk, amit az állatorvos hozott a helyzetbe. Semmivel sem volt több ez a gyógyulás, mint bármely folyamat, amikor a test saját magát gyógyítja meg, és semmiféle természetfeletti nem volt benne, mondjuk azért mert mi „jól viselkedtünk” volna az életben. De milyen könnyű lett volna belelátni egy ilyen helyzetben az ok-okozat vonzatát. Tulajdonképpen mi semmi mást nem tehattunk, csak megpróbáltuk kényelmesebbé tenni utolsó óráit, meg saját lelkiismeretünket megbékíteni azzal, hogy mi mindent megtettünk.

Sokszor beszélgetek vele. Felruházom emberi tulajdonságokkal, és úgy magyarázom a viselkedését, mintha értené, amit mondok neki. Ő sohasem beszél hozzám, de valahogyan mégis kommunikál azzal, ahogyan viselkedik. Egy jó futás után, lihegése azt jelenti, boldog, mert a szája nyitva van, látszanak a fogai – olyan, mint egy igazi emberi mosoly, mint egy pihent kisbaba. Mennyire közel van ez ahhoz, amit spirituálisnak, isteninek, Istennek érzékelünk. Isteneinket emberi formára teremtyük, az emberi jellemzők összes korlátaival, intellektusával, érzelmeivel, és faji hiányosságaival. Azért, mert nem vagyunk képesek magasabbra nézni, érteni? Nem, valószínűleg azért, mert ez az a formája a szellemnek, amelyhez kapcsolódni tudunk, amellyel kölcsönhatásba tudunk kerülni, amely vigaszt ad. Ez nem egy ellenséges, vagy hátrányos jellemzője fajunknak, hanem egy olyan, mely segít életben maradni.

Lehetne Crumble egy isten? Beszélek hozzá. Ő meghallgat, de csak cselekedeteivel képes hozzám beszélni, amelyeket én megfigyelek, és magyarázok. Jó érzést hoz és vigaszt azáltal, hogy velem van. Könnyen felépíthető egy ok-okozat és hatás bizonyítérendszer arról, hogy ő ellenőrzése alatt tartja azt, ahogyan a dolgok történnek a világban és az én életemben. Tehát felépíthető egy elmélet arról, hogy ez a kutya egy isten, vagy a kutyaiban él egy isten – csak a betűket kell megcserélni (angolul: dog = kutya; god = isten).

Ám Crumble nem lesz velem örökké – ezek a dolgok is elmúlnak. És így van ez az istenséggel is? Az istenek is átmehetnek a teremtés ciklusain, különösen az én esetemben. És mi a gond azal, ha az istenek kimúlnak?

Bocsánat, most mennem kell. Kutya az „éhes vagyok” ugatását hallatja. „Jövök, Crumble!”

THE INQUIRE 2009. augusztus 8.

Issue 7728

Fordította
Kászoni József

KÖZLEMÉNY

A Fővárosi Ítéltábla 2009. október 1-jén kelt 2.Pf.21.128/2009/4. számú ítéletével helybenhagyta a Fővárosi Bíróság, mint elsőfokú bíróság 2009. február 5-én meghozott ítéletét, amelyben a bíróság kötelezte a Budapesti Unitárius Egyházközség alperesét a névváltoztatásra, a perköltség megfizetésére és az ítéletrendelkező részének, valamint a megállapított jogsértés miatti sajnálkozásának Unitárius Életben történő megjelentetésére. A Bíróság az ítéletet a Magyarországi Unitárius Egyház, mint felperes által a Budapesti Unitárius Egyházközség, mint alperes ellen indított személyhez fűződő jog megsértése miatt indított perben hozta meg.

A Fővárosi Bíróság 2009. február 5-i ítélete így hangzik:

„A bíróság megállapította, hogy a Budapesti Unitárius Egyházközség azaz, hogy saját elnevezése azonos a Magyarországi Unitárius Egyház szervezeti egységeként működő, önálló jogi személyiséggel nem rendelkező Budapesti Unitárius Egyházközség nevével, megsértette a Magyarországi Unitárius Egyház névhasználat védelméhez fűződő jogait.

A bíróság a Budapesti Unitárius Egyházközséget eltiltja a további jogsértéstől.

A bíróság kötelezi a Budapesti Unitárius Egyházközséget, hogy a részítélet jogerőre emelkedésétől számított 30 napon belül változtassa meg elnevezését oly módon, hogy az érdemben különbözzön a Budapesti Unitárius Egyházközség elnevezéstől.

A bíróság kötelezi a Budapesti Unitárius Egyházközséget, hogy elégtétel adásaként a részítélet rendelkező részét saját költségén közöltesse az Unitárius Élet című folyóiratnak a részítélet jogerőre emelkedését követően megjelenő számában és a megállapított jogsértésért fejezze ki sajnálkozását.”

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokon eljáró Fővárosi Bíróság ítéletének jogalapját megváltoztatta. Az elsőfokú ítélet szerint a Budapesti Unitárius Egyházközség alperes „visszaélésszerű joggyakorlást valósított

meg”, míg a másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla indoklása szerint alperes Budapesti Unitárius Egyházközség jogszerűen választotta nevét, hiszen azt a Bíróság be is jegyezte, nem élt vissza jogával előnyök szerzése végett, ugyanakkor megsértette felperes Magyarországi Unitárius Egyház személyhez fűződő jogát, azáltal, hogy a felperes egyik, jogi személyiséggel nem rendelkező egyházközségével teljesen azonos nevet választott. Az Ítéltábla az ítélet indoklásában kimondta, hogy „az elnevezés megválasztásánál úgy kell eljárni, hogy a választott név ne keltse azt a látszatot, hogy az adott szervezet egy más jogi személy tevékenységéhez kapcsolódóan fejti ki tevékenységét.”

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság részítéletét ítéletnek tekintette és a felperes Magyarországi Unitárius Egyház kártérítési követelését elutasította.

• Alperes a Fővárosi Ítéltábla ítéletének megfelelően 2009. október 2-i közgyűlésén nevét Duna-Tisza Menti Unitárius Szórványegyházközségre változtatta.

• A Duna-Tisza Menti Unitárius Szórványegyházközség a 30 000,-Ft + ÁFA összegű első- és másodfokú perköltséget a Magyarországi Unitárius Egyháznak megfizette.

• A Duna-Tisza Menti Unitárius Egyházközség ezúton nyilvánítja ki sajnálkozását, hogy névválasztásával megsértette a Magyarországi Unitárius Egyház személyhez fűződő jogát, melyért elnézést kér.

A Duna-Tisza Menti Unitárius Szórványegyházközség a Fővárosi Ítéltábla ítéletét nem kívánja megfellebbezni és bízik benne, hogy a másodfokú ítélettel lezárul a Magyarországi Unitárius Egyház és a Szórványegyházközség közötti pereskedés és azt a két unitárius szervezet testvéri együttműködése váltja fel.

Atyafiságos tisztelettel

Zoltán Csaba gondnok
Duna-Tiszamenti Unitárius
Szórványegyházközség

Gyerekeknek

OTTÓ BÁCSI MESÉI Szánkózzunk (ha van hó)!

Biztosan tudjátok mit csinál a kisiskolás, ha esik a hó? Természetesen szánkózik, úgy, ahogyan nemrégiben sokszor, nem is olyan régen, amikor még hidegebbek voltak a telek.

Noémi és Zsófi megbeszélték, hogy sulis után irány a lejtő és szánkóznak egy nagyot. Hát persze aki hegyvidéken lakik, csak mosolyog egy lakótelepi ródlipályán, de az itteni gyerekek örültek ennek is. Hogyne örültek volna, amikor olyan nagyszerűen lehetett lecsúszni a kis domb oldalán.

Zsófi kezdte a száguldást. Ráhasalt a szánkóra és gyerünk! Süvített a szél, porzott a hó, ugrott a szánkó a buckákon és puff!, neki egy parkoló autó oldalának. A bádog kemény, a szánkó puha – és Zsófi már szaladt is vissza a dombra.

A dombon Noémi várta.

– Hadd üljek most én előre!

Mindketten ráültek a hósiklóra, Zsófi megkapaszkodott Noémi derekában, kapáltak a lábukkal az induláshoz, amikor bummm, egy hógolyó telibe találta Zsófi nyakát. Hú, de hideg volt a hó! Zsófi dühösen fordult hátra. Három rosszcsont bombázta őket: kapott Noémi is a hátára meg a fejére. Csak úgy záporoztak a hóbombák.

– Tökfejek! – kiáltott Zsófi, aztán lökött egyet a szánkón és csúsztak le a lejtőn, mint egy rakéta.

De jöttek ám a fiúk utánuk. Hárman voltak a nagy szánkón, ügyesen faroltak a lejtőn és dirr-durr, csattanás, zuhanás, összeütköztek a domb alján a lányokkal, fel is borultak a karambolban. Havas lett a gyereksereg, hóemberek szálltak szerteszét.

Noémi dühösen sziszegett, mert megütötte a térdét.

– Mi van nyápicok? – vigyorgott rájuk a negyedikes Pityu.

– Hagyj minket békén! Miattad a fáj a térdem, te számárfej! – szólt vissza Noémi és dühösen dörzsölte a térdét.

– Anyámasszony katonája – csúfolódott Pityu öccse.

– Óvodások! – tette hozzá a harmadik levélte, az elsős Tibi.

– Hülyék! – biggyesztette el a száját Zsófi, azal húzta vissza a szánkót a dombra. Noémi sántikálva követte, de szeme szikrázott a méregtől. – Majd kaptok... – fenyegette meg a fiúkat.

A fiúk kárörvendve nézték a lányokat és elindultak utánuk.

A dombtetőn a lányok helyet cseréltek a szánkón: most Zsófi ült előre, Noémi hátul kapaszkodott. Zsófi jelt adott és máris siklottak le a lejtőn.

Ezt várták a fiúk is. Indulás utánuk! Nagy erővel tolt a szánkót a három kis gazfickó, oldalról jöttek, nagy sebességgel követték a lányokat, majd nekikormányoztak Zsófiék szánkójának és repült mindenki bele a hóba.

– Hahaha! – nevették ki a lányokat a vitéz fiúk.

Először Zsófi tápászkodott fel, felsegítette Noémit, aztán odalépett a fiúk elé. Pityu kárörvendően mosolygott.

Zsófi sajnálkozva nézte, aztán jól bokán rúgta.

– Jujujuj! Jajajaj! – kapott a bokájához Pityu.

– Vigyázz magadra, mert szólok a bátyámnak, aki karatés és úgy elgyapál titeket, hogy csak! – fenyegette meg az ellenséget Zsófi. – Gyere menjünk! – szólt Noémihez és húzva maga után a szánkót, elindult a házuk felé.

A támadók meg sem mukkantak, de nagyon mérgesen néztek.

Noémi csak a ház előtt szólalt meg.

– Te Zsófi, neked nincs is bátyád.

– Hát aztán – vont vállat Zsófi –, legalább máskor békén hagynak – kuncogott.

Nagyot nevettek mindketten: lóvá tették a srácokat.

Mit gondoltok gyerekek, helyesen cselekedett-e Zsófi, hogy megijesztette a fiúkat a nem létező bátyjával? Ti mit tettetek volna az ő helyében? Írjátok meg! Aki a legjobb választ küldi, kap egy tábla csokoládét.

KELEMEN MIKLÓS

1925. február 16.–2009. november 24.

Kelemen Miklós unitárius lelkész 1925. február 16-án született Szegeden. Szegeden és Kolozsvárt tanult. 1943-tól a kolozsvári Unitárius Teológiai Akadémia és a Ferencz József Tudományegyetem hallgatója. 1953-tól a Bolyai Tudományegyetem levelező tagozatán, számtan-fizika szakon tanult. Teológus éveiben – a nyári szünetek alatt – *Szabédon* és *Szentgericén* szolgált.

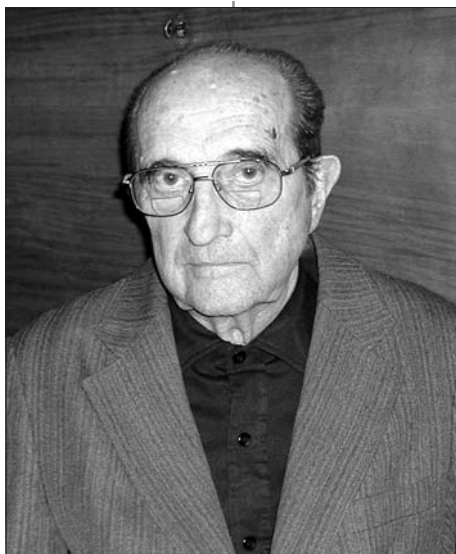
1947–1949 között *Bordoson*, 1949-től 1952-ig *Nyomaton* lelkész. 1952-ben a hatóságok szabotázs vádjával meghurcolják. Ez évben – lévén magyar állampolgár – hazahívták füzegyarmati szolgálatra. A hazatelepülési engedélyre várva 1952-től 1956-ig Szászrégenben az IFIL üzem dolgozója, élmunkás, majd az üzem iskolájának tanára.

1956-ban sikerült hazatelepülnie. De – mivel a füzegyarmati lelkészi állást közben betöltötték – átmenetileg Szegeden, a MNB könyvelője. 1956-ban katona. 1958 februártól 1962 áprilisáig *Füzegyarmaton*, 1962 áprilisától 1975 októberéig *Hódmezővásárhelyen*, 1975 októberétől 1989 június 2-ig *Szegeden* és a *Duna-Tisza-közi Szórványegyházköztségben* szolgált. Hódmezővásárhelyen és Szegeden szolgálva a hódmezővásárhelyi Állami Gazdaság majd a Főiskola könyvelője. 1989 júniustól Budapesten egyházi titkár-előadó, 1992-ben megbízott budapesti lelkész volt. 1993-tól csak a Duna-Tisza-közi Szórványegyházköztség lelkésze volt egészen haláláig.

Szerepelt a Magyar Rádióban és a TV-ben. 1958 óta ír az *Unitárius Élet* számára. Munkája jelent meg a *Hitel*, a *Magyar Felsőoktatás* és a pécsi *Ifjúságvédelmi és Bűnmegelőzési Magazinban*, a *Jel+Ige* antológiában és az 1961. évi imakönyvben.

Megjelent Enyedi Györgyről, Heltai Gáspárról írt könyve: *Az Unitárius Egyház története a mai Magyarország területén és a Budapesti Egyházköztség története* címmel, és az *Unitárius Kislexikon*. Előadást tartott a budapesti és a kolozsvári Dávid Ferenc Egyletben és a pestszentlőrinczi egyházköztség összejövetelén. 1961 óta gyűjti az egyháztörténeti adatokat.

Hódmezővásárhelyen kezdett el foglalkozni egyháztörténeti kutatásokkal. Nyugdíjba vonulása után nagy lendülettel fogott neki az egyháztörténeti tanulmányok írásához, és az unitárius vonatkozású történet kutatásához, mely

munkához már lelkeszi tevékenysége idején vonzódott, de elfoglaltsága miatt nem tudott ezzel komolyan foglalkozni. Elsősorban az unitárius püspökök életét kutatta, hiszen ezen keresztül az egész egyház története megismerhető. Aztán kutatta az unitárius teológiai tanárok életét és munkásságát, az unitárius írók, költők munkásságát.

Egyik kiemelkedő munkája az *Unitárius Kislexikon*, amelyben 2230 szócikk van, de kiadása óta sokat bővített és helyesbített, már kézirat-

ban megvan a kibővített változata is, amelyben 3500 szócikk található.

Kelemen Miklós szellemi munkásságának lexikális tömörségű összefoglalása:

Az *Unitárius Életben* 1958-tól több mint 150 tanulmánya és megemlékezése jelent meg; *Egyleti előadás*: a Dávid Ferenc Egyletben 4 előadást tartott; *Könyvek*: Enyedi György (1997), Heltai Gáspár (1999), *Unitárius Kislexikon* (1999); *TV-szereplés* 5 alkalommal; *Rádiós istentisztelet* 17 alkalommal; *Különböző lapokban* 20 tanulmánya jelent meg; *Budapesti szolgálat* (istentisztelet, temetés stb.) több mint 60 alkalommal; *Könyvtárnak ajándékozott* 200 kötet könyvet, 191 tanulmányt, feldolgozást, összeállítást; *Saját egyházi beszéde* 12 kötetben 110 db. szintén a könyvtár-levéltárban van elhelyezve.

Az unitárius honlapon olvasható tanulmányai:

A budapesti unitárius egyházközség története; Heltai Gáspár; Enyedi György; Szentábrahám Mihály; Aranyosrákosi Székely Sándor; Brassai Sámuel; Ferencz József; Az unitárius írókról való összeállítás; A XVI. század nyomdái és nyomdászai; Mit tudunk még Bálint Gáborról?; Bartók Béla unitárius zenész kortársai; Bálint Gábor Konferencián való hozzászólás 2006. 12. 08-án; Borbély Sándor életrajz; Borbély Sándorral foglalkozó irodalom; Gelei József életrajza; Borbély Sándor imája apja halálára; Borbély Sándor naplója; Paleologus Jakabról.

Hosszas betegség után 2009. november 24-én délelőtt csendben hunyt el, szerettei körében, a veregyházi családi házban.

Emlékét kegyelettel megőrizzük.

Léta Sándor
lelkész

Egykorvolt karácsonyok

